

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy
České republiky v roce 2007

Na startu školské reformy

Díl II.

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Na startu školské reformy

Díl II. Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2007

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

© MŠMT, Praha 2008

ISBN 978-80-211-0559-1

1	Školská reforma a její implementace do škol	7
2	Předškolní vzdělávání	11
2.1	Předškolní vzdělávání před plošným zavedením školních vzdělávacích programů	12
2.2	Co znamená povinné zavedení ŠVP pro děti, pro školy, pro vzdělávací systém	12
2.3	Metodická podpora tvorby ŠVP a jeho naplňování	12
2.4	Zkušenosti z tvorby ŠVP a výuky podle nich v roce 2007	14
2.5	Změny v legislativě	14
3	Základní vzdělávání	15
3.1	Kroky uskutečněné v roce 2007 v základním vzdělávání	16
3.2	Přínos projektů Koordinátor a Pilot Z	16
3.3	Úprava RVP ZV a zavádění výuky podle ŠVP	17
4	Gymnaziální vzdělávání	19
4.1	Tvorba rámcových vzdělávacích programů	20
4.2	Podpora tvorby ŠVP na gymnáziích	20
4.3	Výhled do dalších let	22
5	Odborné vzdělávání	23
5.1	Koncepce a strategie odborného vzdělávání	24
5.2	Kurikulární reforma – příprava podmínek pro zkvalitňování a modernizaci středního odborného vzdělávání	24
5.3	Zapojení sociálních partnerů – činnost oborových skupin	25
5.4	Zajišťování kvality v odborném vzdělávání	26
5.5	Další aktivity zaměřené na podporu rozvoje funkční gramotnosti a vytváření otevřeného prostoru pro celoživotní učení	26
5.6	Projekty ESF realizované na podporu kurikulární reformy v odborném vzdělávání	27
6	Speciální vzdělávání, školské poradenské služby a prevence	31
6.1	Trendy v systému služeb pedagogicko-psychologického poradenství	32
6.2	Asistenční služby ve vzdělávání, přibližování služeb klientovi ve škole	33
6.3	Sít poraden a speciálně pedagogická centra	34
6.4	Prevence sociálně patologických jevů	35
6.5	Kariérové poradenství realizované NÚOV	36
7	Jak jsou školy připraveny na reformu	39
7.1	Zavedení školního vzdělávacího programu	40
7.2	Přínos tvorby školního vzdělávacího programu	40
7.3	Podíl učitelů na tvorbě ŠVP a ztotožnění s cíli	41
7.4	Obtížnost zavedení ŠVP, učební dokumenty	42
7.5	Postrádaná pomoc	43
7.6	Největší přednosti a slabiny současné kurikulární reformy	45
8	Nejčastěji kladené otázky ke školské reformě	47
	Seznam obrázků a tabulek	51

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává *Výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice v roce 2007*. Její název – NA STARTU ŠKOLSKÉ REFORMY – připomíná, že v roce 2007 české školství vykročilo na cestu významných změn. Mění se nejen cíle a obsahy vzdělávání, ale celý styl práce školy. Mění se postavení žáků, kteří se mají stát aktivními účastníky procesu vlastního učení. Mění se postavení učitelů, kteří získávají širokou míru volnosti v zaměření výuky, volbě cílů, obsahů a metod pedagogické práce a s ní i zvýšenou míru odpovědnosti za výsledky vzdělávání svých žáků. Autonomie školy se posiluje, školy vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy, v nichž mohou lépe reflektovat své specifické možnosti i charakteristiky, možnosti a požadavky okolního prostředí.

Cílem Výroční zprávy je informovat o stavu a základních vývojových trendech vzdělávací soustavy České republiky v příslušném roce. Zpráva je na základě § 10 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), předkládána vládě České republiky. Výroční zpráva může poskytnout tvůrcům vzdělávací politiky a rozhodovacím orgánům na všech úrovních podklady pro hodnocení minulého období a sloužit i jako zdroj informací potřebných pro práci zaměřenou do budoucnosti. Je určena také odborné pedagogické veřejnosti a všem dalším zájemcům o otázky vzdělávání.

Výroční zpráva za rok 2007 je již jedenáctá v řadě. Dosud vydaných deset výročních zpráv podává obraz vzdělávací soustavy a vzdělávání v České republice za téměř dvě desetiletí od přelomového roku 1989.

Již tradičně je Výroční zpráva rozčleněna do dvou dílů:

Díl I. *Vzdělávání v roce 2007 v datech* popisuje vzdělávací soustavu České republiky na základě vybraných statistických indikátorů. Kromě kapitol zabývajících se regionálním a vysokým školstvím jsou zahrnuty i organizační a legislativní podmínky vzdělávací soustavy, její financování a dále údaje týkající se pracovníků ve školství a vztahu vzdělání a uplatnitelnosti na trhu práce.

Díl II. *Vzdělávání v roce 2007 v tématech* je celý věnován významným změnám, které byly ve školství nastartovány s novým školním rokem 2007/08: školské reformě. Přes obecnější pohled na školskou reformu informuje II. díl výroční zprávy o nových přístupech v předškolním, základním i středním vzdělávání – gymnaziálním i odborném, všímá si speciálního vzdělávání a role školských poradenských služeb a prevence. Poslední kapitola II. dílu obsahuje i pohled na reálnou situaci ve školách a nevyhýbá se vyhodnocení předností a slabin školské reformy.

Na tvorbě Výroční zprávy za rok 2007 se podílel široký tým autorů a recenzentů z věcně příslušných útvarů MŠMT a odborných pracovišť přímo řízených organizací. Koordinací autorského týmu a editací zprávy byl ministerstvem pověřen Ústav pro informace ve vzdělávání, který vedle významného podílu autorského provedl rovněž redakční a grafickou úpravu celého textu.

Výroční zpráva je dostupná jak v tištěné podobě ve dvou samostatných svazcích, tak v podobě elektronické na internetových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy www.msmt.cz a na Školském vzdělávacím a informačním portálu www.edu.cz.

Ústav pro informace ve vzdělávání jako editor *Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2007 – NA STARTU ŠKOLSKÉ REFORMY* přijme s poděkováním veškeré připomínky, které mohou zlepšit zpracování výročních zpráv v dalších letech a přispět k tomu, aby se zprávy staly užitečným zdrojem poznatků pro široký okruh uživatelů.

Kontaktní údaje:
Ústav pro informace ve vzdělávání
Senovážné náměstí 26
110 06 Praha 1

Email: info@uiv.cz
Tel.: 224 398 111
Fax: 224 237 596

Seznam zkratk

CEFIF	Centrum fiktivních firem
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
DV	další vzdělávání
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
ECVET	Evropský systém přenosu kreditů (European Credit system for Vocational Education and Training)
EMCDDA	Evropské centrum pro drogy a drogové závislosti
ENQA-VET	Evropská síť pro zjišťování kvality odborného vzdělávání (European Network for Quality Assurance in Vocational Education and Training)
EQF	Evropský rámec kvalifikací pro celoživotní učení (European Qualifications Framework)
ESF	Evropský sociální fond
Europass	soubor dokumentů, které usnadňují transparentnost kvalifikací a kompetencí a zlepšují tak profesní a studijní mobilitu na evropském trhu práce
G	gymnázium
IPPP ČR	Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR
ISA	Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce
IVP	individuální vzdělávací plán
KCU	krajská centra celoživotního učení
Koordinátor	projekt Zavádění Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání do praxe
Kvalita I	systemový projekt Vytvoření systému externího monitorování a hodnocení včetně zřízení Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání včetně informační a poradenské činnosti
MHMP	Magistrát hlavního města Prahy
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NCE ČR	Národní centrum Europass
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
NIDV	Národní institut pro další vzdělávání
NSK	Národní soustava kvalifikací
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
OS	oborové skupiny
Pilot Z	Pilotní ověřování ŠVP na 2. stupni vybraných ZŠ
Pilot G	Pilotní ověřování ŠVP na vybraných gymnáziích
Pilot S	Pilotní ověřování ŠVP na vybraných středních odborných školách a středních odborných učilištích
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
RVP GV	Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání
RVP GSP	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SIM	střediska integrace menšin
SOŠ	střední odborná škola
SOU	střední odborné učiliště
SPC	speciálně pedagogické centrum
SVP	středisko výchovné péče
ŠVP	školní vzdělávací program
TVP	třídní vzdělávací program
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNIV	Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby dospělým
VIP Kariéra	projekt Rozvoj a zdokonalení integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání a volby povolání
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze
ZŠ	základní škola
ZUŠ	základní umělecká škola

1

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

**Školská reforma
a její implementace
do škol**

Školská reforma v souladu s vymezením v *Národním programu vzdělávání v České republice* (v tzv. Bílé knize) se v **regionálním školství** odehrává na úrovni změn cílů a obsahů vzdělávání (kurikulární reforma); vytváření systémů hodnocení kvality činnosti vzdělávacích institucí a kvality výsledků žáků ve vzdělávání; transformace uvnitř autonomních škol a změn v postavení a profesní činnosti pedagogických pracovníků. V **terciárním vzdělávání** zahrnuje akreditaci vzdělávacích programů vyššího odborného vzdělávání, restrukturalizaci studijních programů vysokých škol spolu s udržením a posilováním kvality vzdělávání. **Ve vzdělávání dospělých** se soustřeďuje především na vytvoření uceleného systému celoživotního učení pro profesní, rekvalifikační, zájmové a občanské vzdělávání.

Rok 2007 byl pro posun školské reformy směrem od přípravných činností k jejich praktické realizaci v mnoha bodech významný. Podstatné byly především kroky týkající se kurikulárních změn. V srpnu 2007 byla uzavřena dvouletá přípravná etapa pro vytvoření školních vzdělávacích programů, případně třídních vzdělávacích programů (ŠVP, TVP) v předškolním a v základním vzdělávání. Od září 2007 začaly mateřské školy, základní školy (v 1. a 6. ročnících) a také všechny základní školy samostatně zřízené pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami s výjimkou základních škol speciálních vyučovat podle svých školních (třídních) vzdělávacích programů. Byla tak ukončena významná etapa „převodu“ příslušných rámcových vzdělávacích programů do podoby konkrétních školních (třídních) vzdělávacích programů a zahájena etapa skutečné implementace vzdělávacího obsahu.

V roce 2007 pokračovala kurikulární reforma také na dalších stupních a typech škol v garanci Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (VÚP) a Národního ústavu odborného vzdělávání (NÚOV):

- V základním uměleckém školství byla vytvořena pilotní verze *Rámcového vzdělávacího programu uměleckých oborů v základním uměleckém vzdělávání* a pilotně ověřována tvorba školních vzdělávacích programů (VÚP).
- Pracovalo se na konečné verzi *Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy speciální* určeného pro vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením (VÚP).
- Dokončeny a schváleny byly *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* a *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou*, podle kterých začaly školy od září 2007 připravovat své školní vzdělávací programy; v přípravě byl i *Rámcový vzdělávací program pro dvojazyčná gymnázia* (VÚP).
- Připraven pro pilotní ověření tvorby školních vzdělávacích programů byl *Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky* (VÚP).
- Dokončeno a schváleno bylo *61 rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné vzdělávání* – 29 pro obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem a 32 pro obory vzdělání poskytující střední

vzdělání s maturitní zkouškou; školy s příslušnými obory vzdělání zahájily dvouletou etapu přípravy školních vzdělávacích programů (NÚOV).

- NÚOV i VÚP následně distribuovaly středním školám „balíčky“, které obsahovaly kromě rámcových vzdělávacích programů středního vzdělávání (gymnaziální a odborné vzdělávání) v tištěné nebo elektronické podobě také metodiku zpracování školních vzdělávacích programů a pokyn MŠMT k zařazení oborů vzdělání do školského rejstříku. Harmonogram prací tvorby rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání byl MŠMT nastaven tak, aby k jejich schválení došlo ještě před zahájením nového školního roku a některé střední školy již mohly od září 2007 vyučovat podle připravených školních vzdělávacích programů. Do obsahu vzdělávání se též podařilo operativně zakomponovat ve spolupráci s Ministerstvem financí a Ministerstvem průmyslu a obchodu téma sledované vládou, tedy problematiku finanční gramotnosti.
 - Paralelně s procesem schvalování rámcových vzdělávacích programů středního vzdělávání byla v polovině srpna 2007 schválena novela nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění nařízení vlády č. 18/2006 Sb., jíž došlo k legislativnímu ukotvení rámcových vzdělávacích programů, které nahrazovaly původní obory vzdělání. V novele tak již byly uvedeny obory vzdělání, k nimž byly vydány rámcové vzdělávací programy včetně uvedení návaznosti nástavbového studia, nově zde byl zároveň řešen ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví přehled o zdravotní způsobilosti pro uchazeče o vzdělávání.
 - K připomínkám a diskusi bylo odevzdáno 82 *rámcových vzdělávacích programů* pro obory vzdělání kategorie E, H, L a M (NÚOV) – tj. oborů vzdělání středního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou – v rámci druhé etapy tvorby a schvalování rámcových vzdělávacích programů středního odborného vzdělávání.
 - Koncem roku 2007 zpracovalo MŠMT ve spolupráci s NÚOV, Ústavem pro informace ve vzdělávání (ÚIV) a Institutem pedagogicko-psychologického poradenství České republiky (IPPP ČR) a na základě údajů získaných z dlouhodobých záměrů krajů návrh koncepčního materiálu s názvem *Návrh možných řešení problémů spojených s poklesem počtu žáků nastupujících do středních škol v návaznosti na pokrytí potřeb trhu práce*. Uvedený materiál bude východiskem pro další dialog se všemi relevantními partnery s cílem hledat nástroje, jak účinně řešit problémy spojené s očekávaným demografickým poklesem, jak podnitit větší zájem veřejnosti o odborné vzdělávání a zejména o *nedostatkové* profese a obory vzdělání středního vzdělávání. Řada opatření vyústila logicky i do návrhu změn školského zákona.
- Z pohledu **motivace učitelů a motivace širší veřejnosti** došlo v roce 2007 (především v předškolním a základním vzdělávání) k několika pokusům o nápravu v dřívějších letech ne zcela zvládnuté mediální podpory

kurikulární reformy a nedostatečného vysvětlení podstaty reformních změn a realizovaných kroků jak vůči pedagogům, tak nepedagogické veřejnosti. Motivační dopis ministryně školství Dany Kuchtové „Leták pro podporu kurikulární reformy“ a její „Desatero školské reformy“, motivační článek „Proč měnit vzdělávání“ Jana Tupého (VÚP), příručka pro rodiče žáků mateřských a základních škol *Když se řekne škola* autorského týmu pod vedením prof. Karla Rýdla, anketa mezi pedagogickými pracovníky (v plném znění uveřejněná na <http://www.msmt.cz/skolskareforma/co-si-mysli-ucitele-a-reditele-o-skolske-reforme>) i další rozhovory a články v médiích přispěly k vytváření jasnějšího a pozitivnějšího obrazu reformy v očích veřejnosti, byť samy o sobě bez další cílené vysvětlující kampaně nemohou být považovány za dostatečné řešení.

Metodická podpora kurikulární reformy byla v roce 2007 uskutečňována především prostřednictvím:

- metodického portálu www.rvp.cz (metodické texty určené pro výuku podle ŠVP v předškolním, základním, speciálním a gymnaziálním vzdělávání; diskusní fóra; informace ze zahraničí; nabídka vzdělávacích aktivit);
- vzdělávání učitelů v tématech souvisejících s kurikulární reformou; vedle vzdělávání, které bylo realizováno v rámci projektů Evropského sociálního fondu (ESF), byla příslušná témata významně zastoupena v nabídce Národního institutu dalšího vzdělávání (NIDV) a stále více jsou předmětem žádostí o akreditaci programů DVPP ze strany organizací poskytujících DVPP, nabídka pro školy a pedagogy byla tak sice poměrně pestrá, nicméně roztržitější a jednotlivé vzdělávací akce nebyly ve své většině sledovány z hlediska kvality a souladu s cíli kurikulární reformy (to je jeden z důvodů, proč je nutné připravit takový systém DVPP, jehož parametry budou více a efektivněji umožňovat implementaci idejí reformy do DVPP);
- výstupů z projektů za podpory ESF, které byly vesměs zaměřeny na plošnou metodickou podporu škol tvořících školní vzdělávací programy a připravujících se na implementaci těchto programů do každodenní výuky (Pilot Z, Pilot G, Pilot S, Koordinátor, aj.);
- přípravy nových učebnic a učebních textů zejména pro ročníky, v nichž se zahajovala v roce 2007 výuka podle ŠVP;
- projektů pro školy a neziskové organizace vyvíjející metodické materiály a vzdělávací aktivity.

V oblasti **monitorování a hodnocení kvality vzdělávání** patřily v roce 2007 mezi nejvýznamnější kroky ty, které směřovaly k nastavení upraveného modelu maturitní zkoušky. Tento model bude nabízet v povinné části společné zkoušky dvě úrovně obtížnosti, základní a vyšší, z nichž si mohou žáci volit. Zkoušky z českého jazyka a z cizího jazyka budou mít charakter komplexní zkoušky s respektováním mezinárodních standardů jazykových dovedností. Ředitel školy bude mít možnost omezit volitelnost předmětů v rámci volitelné zkoušky společné části maturit. Celý proces bude legislativně ukončen v roce 2008 a realizace modelu maturitní zkoušky bude nabíhat v etapách do roku 2012.

Ukončování vzdělávání ve tříletých oborech vzdělání středního vzdělávání s výučním listem podle modelu jednotného zadání závěrečné zkoušky pro jednotlivé obory vzdělání bylo ve školním roce 2006/2007 pilotně ověřováno na 198 školách; závěrečnou zkoušku podle připravované nové koncepce skládalo celkem 10 000 žáků.

Činnosti související s nastavením maturitní i závěrečné zkoušky byly součástí systémového projektu za podpory ESF *Kvalita I*. Ten rozvíjel i další aktivity směřující k možnému nastavení systému národní hodnotící zkoušky na úrovni 5. a 9. ročníků základních škol a odpovídajících ročníků víceletých středních škol, vedoucí k vytvoření modelu osobních portfolií žáků, k tvorbě nástrojů pro evaluaci výsledků vzdělávání a autoevaluaci na úrovni škol a v neposlední řadě k nastavení a realizaci vzdělávací nabídky v dané oblasti pro učitele různých stupňů a typů škol.

Především **autoevaluace škol** se ukázala jako velmi podstatný, ale pro řadu škol zároveň obtížný prvek školské reformy a je nezbytné nadále vyvíjet nástroje a využívat příležitosti pro jejich uplatnění v praxi škol. V této souvislosti byla proto zahájena příprava nového systémového projektu v rámci OP VK, který bude zaměřen na pomoc školám.

Se zahájením výuky podle ŠVP v mateřských školách, základních školách a v 1. ročnících osmiletých gymnázií zahájila Česká školní inspekce (ČŠI) **sledování souladu školních vzdělávacích programů s rámcovými vzdělávacími programy**. První výsledky z třetiny kontrolovaných škol naznačují některé dílčí nedostatky, které je potřeba postupně sledovat a hodnotit nejen jako statistický údaj, ale především z pohledu konkrétní činnosti školy na základě jejich záměrů a skutečné realizace v podmínkách výuky a života školy.

Vyšších odborných škol a vysokých škol se školská reforma a její implementace dotýká poněkud jinou měrou. Pro tyto vzdělávací subjekty bude ve vazbě na střední vzdělávání významné zejména nové nastavení pojetí maturitní zkoušky v odpovídajících oborech vzdělání středních škol z hlediska přijímacího řízení a zajištění její úrovně a srovnatelnosti. V rovněž kurikulární podléhají vzdělávací programy vyšších odborných škol a studijní programy vysokých škol standardním akreditačním procesům, v rámci nichž ustanovené Akreditační komise komplexně posuzují jejich kvalitu a všestranné zajištění; nástrojem hodnocení kvality je pak na úrovni vyšších odborných škol hodnocení ČŠI a také autoevaluace. Přestože se vyšší odborné školy relativně stabilizovaly, aktuální zůstává nadále otázka zajištění jejich prostupnosti směrem k vysokoškolskému vzdělávání a diskuse o jejich dalším směřování v rámci naší vzdělávací soustavy.

Restrukturalizace studijních programů vysokých škol je v současnosti téměř dokončena. V podobě tradičních magisterských programů, které nenavazují na bakalářské programy, zůstává již jen několik studijních programů (Všeobecné lékařství, Zubní lékařství, Veterinární lékařství, Farmacie, Právo a právní věda a Učitelství pro 1. stupeň základních škol). Cíle a obsah vzdělávání jsou přizpůsobovány evropským standardům a požadav-

kům praxe i uznávacích orgánů. Většina vysokých škol se intenzivně zapojuje do mezinárodních projektů a posiluje svou působnost v tvůrčí oblasti (oblast výzkumu a vývoje). Postup brzdí některé nedořešené problémy na národní úrovni (implementace národní soustavy kvalifikací). Lze očekávat, že na vysokých školách se bude situace nadále vyvíjet v souladu s reformou, i když je třeba upozornit, že v oblasti terciárního vzdělávání se očekávají významné změny v souvislosti s uskutečňováním tezí tzv. *Bílé knihy terciárního vzdělávání*. Také reakce vysokých škol připravujících pedagogy je ve vazbě na kurikulární reformu probíhající na základních a středních školách diferencovaná. Zaostávání přípravy budoucích učitelů na vysokých školách za průběhem a potřebami reformy patří k významným rizikům, která implementaci reformních kroků provázejí.

Velmi podstatně zasáhl rok 2007 do oblasti **utváření systému celoživotního učení**. Pod vedením NÚOV a MŠMT a ve spolupráci s dalšími ministerstvy, Hospodářskou komorou i řadou jiných partnerů byla vytvořena a schválena *Strategie celoživotního učení*, která formuluje hlavní vize a strategické směry celoživotního učení v ČR včetně návrhů opatření na podporu rozvoje celoživotního učení. Ty budou za široké účasti partnerů v roce 2008 rozpracovány do konkrétního „Implementačního plánu celoživotního učení“ určeného k přímé realizaci.

Všechny kroky školské reformy dotýkající se změn ve vzdělávání měly a mají přímý dopad na **profesní činnost učitelů a jejich postavení v rámci reformy**. Zde MŠMT v roce 2007 vyvíjelo především snahy v legislativních úpravách zákona o pedagogických pracovnících i samotného školského zákona. Kromě toho byly ještě zahájeny přípravy na tvorbu standardu profese učitele, který by formuloval kritéria pro standardizaci profesních činností učitele tak, aby bylo možné podle nich stanovit, požadovat a kontrolovat výkon učitelé profese na minimální úrovni, pod kterou již nelze výkon tolerovat.

Ukazuje se, že rok 2007 byl v oblasti školské reformy velmi plodný a rozhodný. Školská reforma je veřejností přijímána spíše pozitivně a její potřebu si uvědomuje

i většina pedagogů. Přesto ve svých vyjádřeních a polemikách upozorňují především na tyto momenty, které z jejich pohledu nejsou zcela zvládnuté a dotažené. Jde především o:

- výše zmíněnou nedostatečnou mediální podporu a propagaci reformy mezi učiteli a laickou veřejností (vysvětlení její podstaty, významu a přínosu);
- nedostatečné ohodnocení práce pedagogů na tvorbě nových modelů dokumentů – školních vzdělávacích programů;
- nedostatečné řízení jednotlivých kroků školské reformy a ne vždy koordinované a kompetentní rozhodování na různých úrovních státní správy a samosprávy;
- nedostatečné finanční zabezpečení reformy, ze kterého vyplývají nedostatečné možnosti materiální podpory reformních procesů a podpory ve formě systematického a dlouhodobého vzdělávání pedagogů.

I přes uvedené nedostatky a těžkosti, se kterými se implementace reformních idejí v terénu setkává, lze konstatovat, že uplynulý rok přinesl rozhodující moment – vstup dosud teoretických záměrů a vizí do praxe všech základních a mateřských škol. Ve všech těchto školách si pedagogové schválili svůj vlastní vzdělávací program a začali podle něj vzdělávat. Pro většinu pedagogů to znamenalo novou zkušenost – podle rámcového státního předpisu konstruovali svůj vlastní obsah vzdělávání, mohli uplatnit své představy o tom, co je ve vzdělávání důležité více a co méně, na druhou stranu museli převzít odpovědnost za toto rozhodování.

Rok 2007 se stal prvním rokem, kdy školy začaly ověřovat tyto vytvořené programy a současně začaly směřovat k nově stanoveným cílům – výstupům, které jsou definovány jak v rámcových, tak ve školních vzdělávacích programech. Nelze si samozřejmě představovat, že tento proces bude bez problémů pokračovat v dalších letech a reforma se sama od sebe stane realitou. Hlavním úkolem pro následující roky je účinná pomoc školám i pedagogům a monitorování skutečného průběhu reformy, které by umožnilo případné korekce a efektivní podpůrná opatření.

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Předškolní vzdělávání

2.1 Předškolní vzdělávání před plošným zavedením školních vzdělávacích programů

Proměna vzdělávání začala v mateřských školách podstatně dříve než na dalších stupních škol. Již v roce 2001 vznikl první nově koncipovaný dokument nazvaný *Rámcový program pro předškolní vzdělávání* a jako doporučený vstoupil v témže roce do praxe. Vznikaly pak první školní vzdělávací programy a školy podle nich také začaly pracovat.

V důsledku nové legislativní situace po přijetí zákonů č. 561/2004 Sb., č. 562/2004 Sb. a č. 563/2004 Sb. a v souvislosti s vytvořením RVP ZV byl tento dokument upraven. Výsledný *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)* byl vydán v lednu 2005 opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 32 405/2004-22 a vyhlášen ve Věstníku MŠMT v únoru 2005, prozatím opět jako doporučený. Přestože to nebylo povinností, mnohé mateřské školy již v té době podle něj postupovaly a vytvářely své ŠVP.

2.2 Co znamená povinné zavedení ŠVP pro děti, pro školy, pro vzdělávací systém

Rok 2007 představuje v reformě předškolního vzdělávání důležitý mezník, protože **RVP PV se stává závazným dokumentem**. Reforma předškolního kurikula tím definitivně a plošně vstupuje do práce i života mateřských škol, pedagogů, dětí i jejich rodičů. Od 1. 9. 2007 jsou všechny mateřské školy vázány povinnostmi postupovat podle svých školních vzdělávacích programů (ŠVP), které musí být zpracovávány v souladu s RVP PV.

Zavedení RVP PV (ŠVP) znamená, že vzdělávání v mateřských školách se maximálně přizpůsobuje vývojovým potřebám a možnostem předškolních dětí. Mění se role dítěte, vzdělávací obsah i metody a formy jeho vzdělávání. **Vzdělávání je koncipováno tak, aby dětem plně vyhovovalo**, bylo pro každé z nich **optimálně přínosné**, aby děti získávaly nejen **základy klíčových kompetencí**, byť v elementární úrovni, ale také **předpoklady pro úspěšné pokračování ve vzdělávání**.

Mateřské školy jsou dnes povinny ve svých vzdělávacích programech respektovat psychologická a didaktická specifika vzdělávání předškolních dětí a uplatňovat **integrované tematické vzdělávání, učení hrou, činnostmi a prožitkem**. Je pro ně závazné postupovat v souladu se vzdělávacími cíli i očekávanými výstupy, zároveň respektovat přirozené rozdíly v možnostech a výkonech dětí, pracovat se vzdělávací nabídkou **individualizovaně**, vést každé dítě k takové úrovni rozvoje, která je pro ně dosažitelná. Je žádoucí, aby se mateřské školy ve svých ŠVP také více otevíraly rodině a rozvíjely snahy o **vzájemnou partnerskou komunikaci a součinnost** ve výchově a vzdělávání dětí. Při zachování těchto pravidel se **mateřské školy mohou ve svých ŠVP různě profilovat**. Rodiče tak získávají možnost vybrat si program, který jim a jejich dítěti nejlépe vyhovuje.

ŠVP spolu s požadavky prosazovanými v zájmu dětí kladou **vyšší profesní nároky** na práci předškolního pe-

dagoga, a to jak **na vzdělávací činnost** samu, tak **na její přípravu** (v podobě školních a třídních vzdělávacích programů¹). Kromě větších odborných znalostí a metodických dovedností potřebují i dovednosti zcela nové, např. komunikační, evaluační, koncepční či tvůrčí, formulační, stylistické apod. Vzdělávací nabídka však tyto potřeby pedagogů uspokojuje jen částečně, a proto se řada pedagogů necítí být ke vzdělávání dle ŠVP dostatečně připravena. Vzdělávací činnost i možnost individuálního přístupu k dětem navíc pedagogům komplikují **postupně se zvyšující počty dětí ve třídách**. V roce 2007 byly třídy nezřídka naplňovány až do počtu 28 dětí. Tím může být ohrožována kvalita vzdělávání i jeho výsledky.

RVP PV dokládá, že předškolní vzdělávání má své pevné místo ve vzdělávacím systému a že představuje **počáteční etapu celoživotního učení**. Všeobecně je uznáván význam mateřské školy pro úspěšný vstup do další životní etapy, včetně pokračování ve vzdělávání. Z toho důvodu jsou děti v posledním roce před vstupem do základní školy zařazovány do mateřských škol přednostně. Usnadnit dítěti životní situaci související se vstupem do povinného vzdělávání je požadavek, který mateřské školy ve svých ŠVP musí respektovat.

2.3 Metodická podpora tvorby ŠVP a jeho naplňování

2.3.1 Metodické texty a materiály, které mateřské školy využily při tvorbě ŠVP a které mohou využívat při výuce podle něj

V důsledku dřívějšího vzniku RVP PV vznikaly i oficiální doprovodné metodické materiály v průběhu několika let před povinným zavedením RVP PV (ŠVP). Garantem jejich přípravy se stal VÚP, který byl hlavním zpracovatelem RVP. V rámci projektů MŠMT byly postupně řešeny problémy, s nimiž se mateřské školy potýkaly při tvorbě vlastních ŠVP, a vytvářeny odpovídající metodické texty a materiály. Byly připravovány důsledně ve spolupráci s externími odborníky a v součinnosti s praxí. Výsledné doporučené postupy a návrhy byly v mateřských školách také ověřovány. Elektronická podoba metodických materiálů mateřským školám nevyhovovala, protože mnohé školy dosud nemají přístup k internetu. Proto byly vydávány v podobě tištěných metodických příruček.

Před plošným zaváděním ŠVP měly mateřské školy k dispozici následující materiály:

- *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy (2005)* poskytující základní metodickou pomoc při vytváření a zpracování ŠVP;
- *Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy (2006)*, který metodicky řeší tvorbu i naplňování třídních vzdělávacích programů;

1 TVP jsou určitou specifickou mateřských škol; pedagogové v nich konkretizují ŠVP tak, aby vzdělávací program maximálně vyhověl konkrétním potřebám a možnostem dětí ve třídě.

- *Poznámky k tvorbě vzdělávacího programu ve speciální mateřské škole (2006)* upravující pravidla pro tvorbu ŠVP v mateřských školách pro děti se zdravotním postižením a mateřských školách při zdravotnických zařízeních;
- *Třídní kniha* (tři různé varianty) vyhovující variabilitě ŠVP i integrovanému vzdělávání. V praxi se používá od školního roku 2006/2007;
- *Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole* zpracovaný v roce 2006 v rámci *Národního plánu výuky cizích jazyků*, metodický text určený mateřským školám, které zařazují do svých ŠVP angličtinu. Publikace byla školám nabídnuta zdarma. Náklad 1000 ks byl okamžitě rozebrán, zájem škol trvá a velmi by přivítaly dotisk či další vydání publikace.
- *Metodický portál* (www.rvp.cz) od 1. 3. 2005 nabízí mateřským školám kromě základních informací a důležitých odborných témat široké spektrum inspirativních zdrojů k vytváření i naplňování ŠVP i TVP, a to v podobě konkrétních příkladů, ukázek a námětů ze školní praxe. Poskytuje školám také prostor pro dotazy a odpovědi.

2.3.2 Metodické texty a materiály vytvořené v roce 2007

V roce 2007 přibýly ke stávající nabídce další materiály. První z nich, *Poznámky k tvorbě vzdělávacího obsahu v přípravné třídě základní školy*, řeší specifické problémy vzdělávacích programů těchto tříd zřízovaných pro děti se sociálním znevýhodněním.² Součástí metodického textu je *diagnostický list*, který má pomoci pedagogovi vést děti vzdělávané v těchto třídách tak, aby získaly větší šanci ve škole uspět. Text byl nabídnut školám v elektronické podobě v červnu 2007.

V srpnu 2007 byla dokončena *Metodika na podporu individualizace v podmínkách mateřské školy*. Vznikala ve spolupráci s odborníky a byla ověřována několika pilotními mateřskými školami. Zaměřuje se na **hodnocení vzdělávacích výsledků dětí**, nabízí školám pomoc při vlastním hodnocení. Jde o pedagogicko-diagnostickou pomůcku vytvářenou „na míru“ RVP PV. Vede pedagogy k spolehlivějšímu poznání osobnosti, vzdělávacích potřeb i možností každého dítěte, aby tak mohli snadněji přizpůsobovat vzdělávání jeho individualitě. Metodika poskytuje také podněty k posílení zájmu rodičů o výchovu a vzdělávání dítěte v mateřské škole a prohloubení jejich spoluúčasti. Přílohou metodiky je několik různých typů *archů pro diagnostický i pedagogický záznam* o vývoji a učení dítěte, o pedagogických opatřeních a jejich účinnosti, a to buď v tištěné formě, nebo v elektronické podobě na CD nosiči. CD nabízí také program, který umožňuje vést si poznámky elektronicky. Praxe projevila o metodiku velký zájem. Původní náklad v počtu 2000 výtisků bylo nutné zdvojnásobit, předpokládá se další dotisk.

² Tyto třídy jsou zřízovány v základních školách, jsou však povinny pracovat podle RVP PV.

Souběžně byla zahájena příprava metodiky s názvem *Autoevaluce v mateřské škole*. V závěru roku 2007 byla dokončena její pracovní verze a ve spolupráci s několika pilotními mateřskými školami připraveno ověřování. Publikace navazuje na předchozí metodiku, je jejím pokračováním. Reaguje na další problémy, které musí mateřské školy řešit při hodnocení vlastní činnosti podle ŠVP, a to **hodnocení vzdělávacího procesu a hodnocení podmínek**, za kterých vzdělávání probíhá. Metodika nabízí pedagogům doporučení a náměty k hodnotícím postupům, ke zpracování systému vlastního hodnocení v ŠVP, struktury hodnocení i k vypracování sebehodnotící zprávy. Bude dokončena a nabídnuta praxi začátkem školního roku 2008/2009.

Všechny uvedené metodické texty vycházejí z nových přístupů k předškolnímu vzdělávání. Jejich potřebu i funkčnost potvrzuje pozitivní ohlas pedagogické praxe. V důsledku trvalého zájmu o zakoupení vydaných publikací, který se v závěru roku 2007 v souvislosti s plošným zavedením ŠVP ještě zvýšil, byly průběžně zajišťovány potřebné dotisky.

2.3.3 Další významné aktivity na podporu ŠVP v roce 2007

Mezi aktivitami, které významně ovlivnily v roce 2007 oblast předškolního vzdělávání, zaujímá důležité místo **další vzdělávání organizované NIDV**. Tento institut ve své vzdělávací nabídce v roce 2007 reagoval na problémy, které mají mateřské školy s vlastním hodnocením, a uspořádal ve všech regionech semináře k této problematice (semináře připravil i pro rok následující). Mnoho dalších vzdělávacích akcí k ŠVP bylo organizováno v rámci krajů či obcí – **Krajská vzdělávací centra, Služba školám** apod. Také **profesní svazy a asociace** sdružující pracovníky mateřských škol pořádaly semináře a praktické dílny k zavádění ŠVP do školní praxe.

Důležitou úlohu sehrál v tomto směru také **Metodický portál VÚP** www.rvp.cz. V roce 2007 na něm přibývala řada příspěvků reagujících na aktuální témata, například na téma vlastního hodnocení školy, seznamování se základy angličtiny, návaznost předškolního a základního vzdělávání apod. Portál zprostředkoval také odpovědi na nejčastější dotazy z praxe k tvorbě ŠVP. Do mateřských škol byl rozepisován čtvrtletně informační bulletin.

V rámci projektu metodického portálu na podporu RVP PV (ŠVP) uspořádal VÚP v září 2007 celonárodní konferenci *Současná mateřská škola* s praktickými dílnami k tvorbě ŠVP (TVP) a k výuce podle nich.

Dle zjištění ČŠI v roce 2007 bylo pro přípravu ŠVP využíváno také výsledků realizovaných grantových projektů, zejména *Projektů výchovy ke zdraví*, popřípadě i dalších grantových projektů různého zaměření (výuka cizích jazyků, prevence výskytu sociálně patologických jevů, vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním apod.). Velmi omezený přístup však měly mateřské školy k mezinárodním projektům.

2.4 Zkušenosti z tvorby ŠVP a výuky podle nich v roce 2007

Podle šetření provedeného ČŠI³ probíhala v první polovině roku 2007 ve všech školách příprava ŠVP a bylo dokončováno ověřování zpracovaných projektů. Celkově hodnotila ČŠI připravené ŠVP příznivě, byly však zaznamenány rozdíly ve zpracování jednotlivých částí. Ve srovnání s předchozím školním rokem se úroveň celkově zlepšila, nicméně přetrvávaly **problémy ve stanovení vzdělávacího obsahu a v oblasti vlastního hodnocení**.

Od 1. 9. 2007 po plošném zavedení ŠVP (září–prosinec 2007) začala ČŠI posuzovat soulad ŠVP a RVP PV podle nové metodiky. V průběžné informaci z počátečního období povinného zavedení ŠVP⁴ byly tyto hodnoceny nejčastěji jako částečně v souladu (70,5%), méně pak jako plně v souladu (25,2%). Objevily se však i ŠVP nevyhovující (4,3%). **Příznivý posun** nastal v oblasti **stanovení vzdělávacích cílů a záměrů ŠVP**. Další silnou stránkou ŠVP je skutečnost, že **umožňují vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních potřeb a možností**. Většina ŠVP umožňuje využívat různých forem a metod práce, přizpůsobuje vzdělávání konkrétním podmínkám a možnostem regionu i škol, rozvíjí a podporuje partnerskou spolupráci s rodiči. Mateřské školy tak již v etapě spuštění školské reformy **splňují základní požadavky na kvalitu vzdělávacího procesu, respektive kvalitu pedagogické práce**.

Problémy, které dále přetrvávají, spočívají v kvalitě zpracování ŠVP, konkrétně pak ve zpracování vzdělávacího obsahu a vytvoření systému vlastního hodnocení.

Rozdíl zjištěný mezi kvalitou vzdělávání a kvalitou školní dokumentace může být způsoben tím, že mateřské školy již delší dobu pracují podle RVP PV a proměnou již prošly, avšak dosud se nenaučily svoje projekty a programy náležitě písemně zpracovat. Protože je k dispozici mnoho materiálů, kterými se školy, pedagogové i vzdělavatelé mohou při zpracovávání ŠVP řídit, lze přepokládat, že v důsledku jejich povinného zavedení se odborná i stylistická úroveňlepší.

Podle zjištění ČŠI provedeného v roce 2007 **prošly před plošným spuštěním ŠVP základním proškolením k RVP PV a tvorbě ŠVP přibližně dvě třetiny učitelů**. Stále tedy zbývá značná část předškolních pedagogů, kteří proškoleni nebyli. Navíc se ukazuje, že **úroveň školitelů či školících programů je kvalitativně i obsahově velmi rozdílná**, zřejmě v důsledku absence centrálně koordinovaného proškolení předškolních pedagogů v počátcích zavádění RVP PV do praxe mateřských škol.

2.5 Změny v legislativě

V průběhu roku 2007 byla přijata novela školského zákona (zákon č. 343/2007 Sb.), kterou se **mění přístup cizinců ke vzdělávání a školským službám**. K předškolnímu vzdělávání tak mají přístup nejen občané EU, ale všichni cizinci za stejných podmínek jako státní občané ČR (za předpokladu, že na našem území mají oprávnění k pobytu nad 90 dní, popřípadě mají zvláštní postavení cizince dle výčtu v § 20 odst. 2 písm. d). To znamená např., že úplata musí být stanovena ve stejné výši a že tyto děti mají přednostní právo na přijetí v posledním roce před zahájením povinné školní docházky.

³ Výroční zpráva ČŠI za školní rok 2006/2007.

⁴ Průběžná informace ČŠI o zjišťování a hodnocení souladu RVP a ŠVP čj. ČŠI-647/08-NIS (duben 2008).

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Základní vzdělávání

3.1 Kroky uskutečněné v roce 2007 v základním vzdělávání

Kroky uskutečněné v roce 2007 v základním vzdělávání byly zásadní nejen pro MŠMT jako garanta školské reformy, ale především pro činnost všech škol realizujících základní vzdělávání. Nejvýznamnější skutečností v roce 2007 byl **posun záměrů obsažených v konceptu více-stupňového kurikula z etapy příprav do etapy praktické realizace.**

V srpnu 2007 bylo v základním vzdělávání ukončeno dvouleté období určené pro tvorbu *školních vzdělávacích programů podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV)* a podle jeho přílohy určené pro vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (viz dále kapitola 6 *Speciální vzdělávání, školské poradenské služby a prevence*). Od září 2007 pak byla zahájena plošná výuka podle ŠVP v 1. a v 6. ročnících základních škol, respektive v 1. ročnících osmiletých gymnázií (viz i dále kapitola 4 *Gymnaziální vzdělávání*). Zahájení výuky podle nových vzdělávacích programů bylo také široce komentováno ve sdělovacích prostředcích a v období začátku školního roku 2007/2008 pronikaly informace o postupujících změnách ve vzdělávání výrazněji (i když krátkodobě) do povědomí veřejnosti.

Přípravná etapa tvorby ŠVP byla v prvním pololetí roku 2007 podpořena několika specifickými organizačními a metodickými opatřeními. Prvním z nich byla **úprava učebních plánů stávajících vzdělávacích programů** (*Základní škola, Obecná, škola, Národní škola*),⁵ jež měla umožnit základním školám přiblížit výuku podle těchto programů vzdělávacím představám, které si školy včlenily do školních vzdělávacích programů, a tím usnadnit přechod na výuku podle vlastních školních vzdělávacích programů. Navržené úpravy vycházely především ze zkušeností pilotního ověřování tvorby ŠVP na málotřídních školách, kdy ředitelé škol poukázali na možnost vzniku organizačních i obsahových problémů v případě povinnosti zavádět školní vzdělávací program do praxe postupně pouze po jednotlivých ročnících. Na malotřídních školách by to znamenalo v rámci jedné třídy vzdělávat jednotlivé ročníky i podle výrazně odlišných vzdělávacích programů.

Dalším opatřením byla úprava učebních plánů stávajících vzdělávacích programů. Úpravy se týkaly především:

- Nové možnosti čerpat hodiny z disponibilní časové dotace i na 1. stupni. Tyto hodiny je možné využít k navýšení časové dotace některého z povinných vyučovacích předmětů (především z důvodu uplatňování alternativních vyučovacích metod směřujících k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků) a vytvoření nového povinného předmětu či zařazení volitelného předmětu, což je umožněno již od 1. ročníku.
- Možnosti integrovat vzdělávací obsah vyučovacích předmětů podle vzdělávacích záměrů školy při dodr-

žení minimální časové dotace určené pro jejich realizaci.

- Možnosti upravit název vyučovacích předmětů v souladu s jeho vzdělávacím obsahem.
- Vymezení minimální časové dotace určené pro jednotlivé vyučovacích předměty jako součtu týdenních vyučovacích hodin pro 1. stupeň (není tedy pevně stanoven počet vyučovacích hodin jednotlivých vyučovacích předmětů v ročnících).
- Stanovení rozmezí pro celkový počet vyučovacích hodin v týdnu.
- Stanovení celkové týdenní povinné časové dotace na 1. stupni, kterou musí povinně absolvovat každý žák.

Všechny tyto úpravy školám umožnily přizpůsobit výuku tak, aby bylo možné realizovat záměry stanovené v ŠVP v co nejširším měřítku a po skončení přechodného období plynule přejít na výuku podle ŠVP v plném rozsahu. Upravené učební plány nepřinesly navýšení počtu hodin, jednalo se pouze o změnu jejich vnitřní struktury.

Další výraznou pomocí pro školy byla v roce 2007 činnost tzv. *Konzultačního centra* v rámci Metodického portálu (ve správě VÚP). Garanti jednotlivých vzdělávacích oblastí zde odpovídali na telefonické nebo e-mailové dotazy, případně byla školám nabízena možnost osobních konzultací. Z více než 850 odpovědí v roce 2007 byla převážná většina poskytnuta právě učitelům základních škol. V přípravné etapě se nejčastější dotazy týkaly možností učebních plánů, zpracování učebních osnov jednotlivých vyučovacích předmětů, výše zmíněných úprav stávajících vzdělávacích programů, autoevaluace školy aj. V etapě zahájení výuky podle ŠVP pak převažovala problematika autoevaluace školy, praktické hodnocení klíčových kompetencí (životních dovedností) atd.

Zmíněný Metodický portál pak přinášel další rady související s tvorbou jednotlivých částí *školních vzdělávacích programů*, především učebních osnov vyučovacích předmětů, metodické texty se zkušenostmi učitelů pilotních a jiných škol, kteří již vyučovali podle RVP ZV (významnou skupinu tvořily texty pro málotřídní školy), zkušenosti ze zahraničí i další informace pro učitele 1. a 2. stupně. V průběhu roku 2007 bylo na Metodickém portálu umístěno kolem 780 článků, z nichž více než polovina byla určena učitelům v základním vzdělávání. Nejčastější a nejzajímavější příspěvky byly v roce 2007 v rámci projektu *Metodika* za podpory ESF vydány ve dvou sbornících a zdarma distribuovány na všechny základní školy a gymnázia.

Také další výstupy z projektů realizovaných za podpory ESF a končících v roce 2007 představovaly metodickou pomoc pro učitele základních škol – zejména pak výstupy projektů *Koordinátor* a *Pilot Z*.

3.2 Přínos projektů *Koordinátor* a *Pilot Z*

Projekt *Koordinátor*, který od roku 2005 připravoval pro základní školy koordinátory tvorby *školních vzdělávacích programů*, byl v roce 2007 zaměřen především na tzv. *Akce na zakázku* (proškolování celých pedagogických sborů v konkrétních tématech a podle potřeb škol)

⁵ *Změna učebních plánů vzdělávacích programů základního vzdělávání od 1. září 2007 – aktualizace (čj. 6538/2007-22).*

a na diskuse v rámci workshopů (setkávání koordinátorů tvorby ŠVP nad tématy, která je nejvíce zajímala). Přestože projekt nemohl zdaleka pokrýt zájem všech pedagogických sborů i jednotlivců, nastartoval proces komunikace ve sborech a mezi školami i proces vzdělávání učitelů, který mohou lektori proškolení v tomto projektu dále rozvíjet i po jeho ukončení.

Projekt *Koordinátor* přinesl i velmi podstatné informace o celém procesu tvorby *školních vzdělávacích programů* na základních školách. Organizátoři projektu (NIDV, partner VÚP) uskutečnili prostřednictvím agentury STEM výzkum názorů ředitelů škol a koordinátorů ŠVP. Výzkum se realizoval formou skupinových diskusí, internetové ankety (účastnilo se více než 1 400 koordinátorů) a hloubkových rozhovorů a zjišťoval názory na tvorbu ŠVP, na roli koordinátorů při této tvorbě a mapoval očekávání v souvislosti s realizací výuky podle *školních vzdělávacích programů*. Oslovení koordinátoři doporučovali především:

- zvýraznit motivaci učitelů i veřejnosti a dlouhodobou morální i materiální podporu učitelů realizujících kurikulární reformu;
- uplatňovat všestrannou metodickou pomoc, především pro celé pedagogické sbory;
- zintenzívnit možnost sdílení zkušeností nejen přes Metodický portál, ale především na různých workshopech a setkáních;
- zvýraznit informovanost studentů vysokých škol o kurikulární reformě;
- zdůraznit význam koordinátorů i v etapě realizace výuky podle *školních vzdělávacích programů* a podpořit jejich činnost;
- promýšlet a realizovat reflexi probíhající výuky podle ŠVP směrem ke koncepčnímu postupu dalších kroků kurikulární reformy.

Konkrétními metodickými **výstupy projektu Pilot Z** (VÚP) byla především *Příručka příkladů dobré praxe*, která nabídla učitelům základních škol v textové a digitální podobě 64 příkladů dobré praxe ověřených na pilotních školách. Příklady dobré praxe doplněné fotografiemi, videonahrávkami a učebními materiály byly členěny do částí – Český jazyk, Cizí jazyk, ICT, Společenské vědy, Přírodní vědy, Mediální výchova, Projekty, Autoevaluace a Mimovýukové aktivity.

Dalším praktickým výstupem z tohoto projektu byla příručka *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Jejím hlavním smyslem bylo pomoci učitelům při promýšlení postupů jak utvářet a rozvíjet u žáků klíčové kompetence. Obsahem příručky jsou klíčové kompetence rozpracované na úrovni 5. a 9. ročníku a doplněné ukázkovými lekcemi a praktickými příklady konkrétních činností žáků ve vyučování i v mimovýukových aktivitách. Obě uvedené příručky byly poskytnuty základním školám zdarma a v elektronické podobě zveřejněny na Metodickém portálu.

Výstupy systémových projektů realizovaných za podpory ESF zároveň poukázaly na oblasti základního vzdělávání, kterým je potřeba věnovat pozornost i v novém projektovém období. Jsou jimi především autoevaluace

škol, klíčové kompetence, individualizace ve vzdělávání, průřezová témata aj. V roce 2007 byly proto v rámci nového projektového období zahájeny práce na přípravě národních individuálních projektů, které by se věnovaly daným problematikám jako systémům s možností prakticky ovlivnit vzdělávací a hodnotící činnost všech škol.

3.3 Úprava RVP ZV a zavádění výuky podle ŠVP

Podstatným krokem spadajícím ještě do přípravného období byla v červnu 2007 **úprava rámcového učebního plánu v RVP ZV**.⁶ Tento krok byl vyvolán diskusemi s četnými inovativními školami a školami z alternativních vzdělávacích proudů, které opakovaně požadovaly navýšení disponibilní časové dotace pro možnost lepšího přizpůsobení učebního plánu potřebám individualizace a integrace výuky. Jednalo se především o úpravy počtu minimálních časových dotací pro jednotlivé vzdělávací oblasti (obory) v rámcovém učebním plánu RVP ZV. Na 1. stupni byly sníženy minimální časové dotace pro vzdělávací obory Český jazyk a literatura z 38 na 35 hodin a Matematika a její aplikace z 22 na 20 hodin, tím se zvýšila disponibilní časová dotace na 1. stupni z 9 na 14 hodin. Na 2. stupni byly sníženy minimální časové dotace pro vzdělávací obory Český jazyk a literatura i Matematika a její aplikace vždy ze 16 na 15 hodin, pro vzdělávací oblasti Člověk a společnost z 12 na 11, Člověk a příroda z 22 na 21, Člověk a zdraví z 11 na 10 a Člověk a svět práce ze 4 na 3 hodiny. Disponibilní časová dotace na 2. stupni se zvýšila z 18 na 24 hodin. Tyto úpravy umožnily použít navýšenou disponibilní časovou dotaci jak na posílení vzdělávacího obsahu povinných vyučovacích předmětů, tak na vytvoření širší nabídky volitelných předmětů.

Načasování tohoto opatření těsně před spuštěním výuky podle ŠVP nebylo optimální. Umožnilo však školám, které delší dobu usilovaly o navýšení disponibilní časové dotace ještě před začátkem školního roku 2007/2008, provést zamýšlené změny. Na druhou stranu neznamenal úpravy rámcového učebního plánu pro školy, které již nechtěly do hotových ŠVP zasahovat, žádné nutné změny a daly jim možnost případných korekcí svých učebních plánů až v dalších obdobích (letech).

Všechny naznačené kroky přípravného období směřovaly k určité **optimalizaci postupného zavádění výuky podle ŠVP** a ke sladění činnosti školy v etapě výuky podle dobíhajících vzdělávacích programů a vlastních ŠVP.

Plošná výuka podle ŠVP byla v souladu s dlouhodobým harmonogramem realizace kurikulární reformy zahájena od září 2007 v 1. a 6. ročnících základních škol, respektive v 1. ročnících osmiletých gymnázií. Práci škol se žáky podle vlastních programů z hlediska očekávaných přínosů kurikulární reformy nebylo zatím možné po prvních měsících výuky posuzovat. Konkrétními údaji se staly informace ČŠI, která zjišťovala na třetině základních škol soulad *školních vzdělávacích programů* s *Rám-*

⁶ *Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, čj. 15523/2007-22.*

covým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Podle šetření vesměs školy dodržely předepsanou strukturu programu a formální soulad byl ve většině případů naplněn.

Je však třeba vnímat i reakce škol na zahájení výuky pole ŠVP, které se objevují v pedagogickém tisku, na veřejných webech, na setkáních učitelů atd. Na jedné straně je převážná většina škol, které souhlasí s kurikulární reformou a s možností volit vlastní obsahové i organizační řešení výuky v mezích RVP ZV. V přípravě ŠVP vidí tyto školy velkou příležitost pro profesionalizaci vlastní práce a zefektivnění výuky. Mnohé jsou připravené důsledně uplatňovat inkluzivní vzdělávání a vést žáky k aktivnímu učení. Bez problémů přebírají odpovědnost za vzdělávání a sázejí na týmovou práci a průběžnou reflexi vlastních vyučovacích postupů a výsledků vzdělávání.

Na straně druhé je stále i řada pedagogických sborů nebo jednotlivců, a to i v dobře fungujících školách, kteří nejsou ztotožnění se změnami a poukazují na nedostatky a nedotažení některých počátečních kroků kurikulární reformy. Připomínají především:

- malou motivaci učitelů a veřejnosti pro změny (nedostatečnou vysvětlující kampaň s podporou rozhodujících vládních a resortních činitelů v době před zahájením tvorby ŠVP);
- velkou zátěž učitelů při přípravě ŠVP bez výraznější finanční a jiné podpory;
- opožděné vzdělávání k tvorbě ŠVP a nedostačující metodickou pomoc v některých problémech tvorby ŠVP i při zahájení realizace výuky podle nich;
- nepřipravenost některých učebnic, učebních textů a pomůcek v souladu se změnami v kurikulu;
- chybějící koordinaci kroků reformy (co je prvořadé a proč, v jakém sledu mají činnosti pokračovat, jak na sebe jednotlivé kroky mají navazovat a proč atd.);
- širší výzkumné ověřování jednotlivých kroků reformy. Přestože se situace postupně vyvíjí a podpora škol se zlepšuje, je nutno tyto názory vnímat, brát je velmi vážně a hledat opatření, která by je pomohla měnit v pozitivní.

V přehledu činností za rok 2007 v základním vzdělávání je třeba zmínit i kroky podporující kurikulární reformu v oblasti základního uměleckého školství. V roce 2007 byla vytvořena první pracovní verze *Rámcového vzdělávacího programu pro umělecké obory základního uměleckého vzdělávání*, podle níž si vybrané základní umělecké školy začaly vytvářet své vlastní *školní vzdělávací programy*. Jejich připomínky a náměty budou následně vyhodnoceny a stanou se podkladem pro vytvoření finální verze RVP pro umělecké obory základního uměleckého vzdělávání. Předpokládá se, že problematika základního uměleckého vzdělávání v návaznosti na dosavadní činnost partnerských škol vyústí v dalším programovacím období v projekty spolufinancované z prostředků ESF.

Základní kroky směřující k zahájení výuky podle ŠVP byly v průběhu roku 2007 doplněny dalšími resortními projekty, které řeší dílčí otázky vzdělávání. Například:

- experimentální ověřování individuálního vzdělávání na 2. stupni základních škol;
- úprava školské dokumentace na 1. a 2. stupni základních škol;
- podpora výuky jazyků národnostních menšin a multi-kulturní výchovy;
- podpora environmentální výchovy a další.

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Gymnaziální vzdělávání

Rok 2007 byl pro vzdělávání v gymnáziích rokem velmi důležitým, a to z několika důvodů. V září tohoto roku začala osmiletá gymnázia vyučovat v prvních ročníchcích podle vlastních ŠVP vytvořených v souladu s *Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání* pro nižší stupeň. Byly vydány RVP pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň víceletých a byla zahájena tvorba RVP pro dvojjazyčná gymnázia, který by měl vstoupit v platnost v roce 2015.

Rok 2007 byl důležitý i pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, pro které byla schválena pilotní verze RVP a šest vybraných pilotních škol začalo následně s tvorbou vlastních ŠVP.

4.1 Tvorba rámcových vzdělávacích programů

V roce 2007 byla završena práce na dvou stěžejních dokumentech v oblasti gymnaziálního vzdělávání, které navazují na RVP ZV. Byl dokončen *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (dále RVP G)* a *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou (dále RVP GSP)*. Tyto kurikulární dokumenty jsou určeny pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň víceletých gymnázií. RVP G i RVP GSP byly dne 24. 7. 2007 schváleny MŠMT a 1. 9. 2007 tak začalo dvouleté období, ve kterém si gymnázia budou připravovat své ŠVP. Vyučovat podle nich začnou nejpozději od 1. září 2009.

Oba schválené RVP byly na konci září rozeslány zdarma školám spolu s metodickou příručkou – *Manuál pro tvorbu ŠVP na gymnáziích*. VÚP, který byl MŠMT pověřen zpracováním této příručky, spolupracoval při tvorbě *Manuálu* s gymnázií, která pilotně ověřovala tvorbu ŠVP v rámci projektu *Pilot G/GP*.⁷ Díky tomu příručka obsahuje řadu praktických zkušeností, jak řešit reálné situace, před které byli učitelé na pilotních školách v průběhu tvorby ŠVP postaveni. Obsahuje také konkrétní ukázky ze ŠVP pilotních škol a odpovědi na nejčastěji kladené dotazy učitelů zasílané na Metodický portál nebo kladené na různých seminářích, které byly pro učitele pořádány. *Manuál* tak poskytuje učitelům nepilotních škol komplexní metodický návod, jak postupovat při tvorbě ŠVP. Učitelskou veřejností byl přijat velmi pozitivně. Tisk a rozeslání zmíněných dokumentů byly hrazeny z prostředků ESF, ze státního rozpočtu a z rozpočtu hlavního města Prahy. Výše zmíněné publikace jsou také volně ke stažení na webových stránkách VÚP a na Metodickém portálu.

Zvláštní skupinu víceletých gymnázií tvoří tzv. bilingvní neboli dvojjazyčná gymnázia, která byla zřízena ve spolupráci se zahraničním partnerem. Pro tato gymnázia bylo v září 2007 vyhlášeno pokusné ověřování, které je zaměřeno na tvorbu RVP a ŠVP pro šestiletá dvojjazyčná gymnázia a na následné ověření vzdělávání ve vybraných gymnáziích podle těchto ŠVP. Po ukončení ověřování by mělo dojít ke stanovení šestiletých dvojjazyčných gymnázií

získá jako samostatného oboru vzdělání, což by mělo pomoci vyřešit stávající problémy dvojjazyčných gymnázií ohledně jazykové přípravy. Tvorbou RVP pro dvojjazyčná gymnázia a současně koordinací jednotlivých aktivit ve školách zapojených do pokusného ověřování (16 gymnázií z celé republiky) byl pověřen VÚP.

Mimo výše zmíněné RVP pro gymnázia pokračovaly v roce 2007 práce na přípravě pilotní verze *Rámcového vzdělávacího programu pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky*, která byla MŠMT schválena v červnu 2007. Šest vybraných jazykových škol začalo od září 2007 podle této pilotní verze s přípravou vlastních ŠVP pod metodickým vedením pracovníků VÚP. Do konce roku 2007 se školám podařilo vypracovat do svých ŠVP úvodní kapitoly založené na důkladné vstupní analýze. Práce na ŠVP bude pokračovat také v roce 2008 tvorbou učebních osnov jednotlivých kurzů a kapitoly týkající se autoevaluace školy. Pilotní ověřování výuky podle těchto ŠVP bude zahájeno v září 2008.

4.2 Podpora tvorby ŠVP na gymnáziích

Po celý rok 2007 (od září 2006) probíhalo na 16 vybraných pilotních gymnáziích zapojených do projektu *Pilot G/GP* ověřování výuky podle ŠVP. Zkušenosti pilotních škol byly průběžně předávány ostatním školám prostřednictvím stránek projektu *Pilot G/GP* www.pilotg-gp.cz, seminářů, konferencí a vydávaných publikací. Tyto bezprostřední informace přímo „z terénu“ umožnily řadě nepilotních škol lépe se připravit na tvorbu vlastních ŠVP, vyvarovat se zbytečných „cest, které nemusí vést k cíli“ a inspirovat se zkušenostmi pilotních gymnázií.

Jednotné webové prezentace pilotních škol byly zveřejněny na stránkách www.pilotg-gp.cz v březnu 2007. Učitelé gymnázií, pro které jsou tyto stránky především určeny, ale i pedagogové ostatních škol, případně širší veřejnost zde najdou charakteristiky škol, které se zapojily do projektu *Pilot G/GP*. Osobité výpovědi ředitelů škol a koordinátorů ŠVP pilotních škol – Jak jsme tvořili ŠVP, Co je v našem ŠVP zajímavé a Co nám umožnila reforma – seznamují návštěvníky stránek s průběhem přípravy pilotních ŠVP, s dobrými a prověřenými metodami týmové práce, se změnami, které se týkají forem vyučování, používaných vyučovacích metod, úprav vzdělávacího obsahu a přístupu k žákům. Z konkrétních ukávek jednotlivých kapitol ŠVP lze získat lepší představu o možnostech realizace např. klíčových kompetencí, integrovaných předmětů a průřezových témat.

Příklady dobré praxe představující náměty na projekty, integrované předměty a nápady do výuky, byly v pilotních školách vytypovány již v září 2006. Učitelé pilotních gymnázií za metodické pomoci pracovníků VÚP publikovali postupně na stránkách *Pilotu G/GP* jednotlivé části sledovaných příkladů dobré praxe, tak aby byl zřejmý vývoj a následné zhodnocení kvality zveřejněného příkladu dobré praxe. Učitelé nepilotních škol měli tedy možnost sledovat například situaci, kdy na základě ověřování výuky podle ŠVP byl korigován zamýšlený záměr, aby lépe vyhovoval potřebám vzdělávání žáků, a upraven i ŠVP.

⁷ *Systémový projekt ESF – Pilot G/GP – Tvorba a ověřování pilotních ŠVP ve vybraných gymnáziích realizuje VÚP od září 2004 jako partner MŠMT (od 1. 6. 2005 již jako systémový projekt spolufinancovaný ESF) současně s projektem Pilot GP (ten je určen pro pražská gymnázia, financován je jako projekt JPD ve spolupráci s MHMP).*

Jako další podpora při tvorbě ŠVP bylo z pověření MŠMT v průběhu roku 2007 na VÚP zřízeno **Konzultační centrum**. Smyslem tohoto projektu bylo poskytnout pomoc koordinátorům, ředitelům a učitelům gymnázií, kteří mohli řešit své problémy při tvorbě ŠVP prostřednictvím telefonických linek, e-mailových poraděn či přímou osobní konzultací. Nejčastěji kladené otázky se týkaly tvorby učebního plánu, zejména pravidel pro dělení vyučovacích hodin a jejich financování. Velké množství dotazů se také týkalo práce se vzdělávacím obsahem jednotlivých vyučovacích předmětů, vztahu vzdělávacích oblastí a oborů, vytváření vyučovacích předmětů ze vzdělávacích oborů, začlenění průřezových témat. Učitele rovněž často zajímalo vytváření integrovaných předmětů a možnost tvorby nových vyučovacích předmětů.

Minikonference pro koordinátory ŠVP z gymnázií, které se uskutečnily v říjnu a listopadu 2007 v Liberci, Brně, Praze, Plzni a Olomouci, patřily mezi další aktivity metodické podpory poskytované školám. Obsahem minikonferencí bylo nejen předání komplexních informací o metodické podpoře tvorby ŠVP koordinátorům, ale součástí byly i praktické dílny zaměřené na tvorbu jednotlivých částí ŠVP. Účastníci se v nich věnovali výchovným a vzdělávacím strategiím a klíčovými kompetencím, autoevaluaci, problematice tvorby učebních plánů a učebních osnov. Vedle pracovníků VÚP se na zajištění dílen podíleli koordinátoři tvorby ŠVP z pilotních gymnázií, která již podle ŠVP vyučují. O minikonferenci byl značný zájem, což jednoznačně potvrdilo potřebu konání takových akcí pro učitelkou veřejnost i v budoucnosti.

Koordinátoři ŠVP projeví v evaluačním dotazníku z minikonferencí zájem o spolupráci s ostatními školami, chtěli se dozvědět od svých kolegů „jak to dělají u nich na škole“, požádat o radu, pochlubit se úspěchy své školy v přípravě ŠVP. Na základě těchto požadavků vznikla na stránkách projektu *Pilot G/GP* www.pilotg-gp.cz internetová **komunita pro koordinátory a učitele nazvaná Gymplíště**. Cílem *Gymplíště* bylo vytvořit bezpečné a zároveň tvůrčí prostředí, kde koordinátoři i učitelé najdou podporu svých kolegů, kde budou moci spolupracovat a pomáhat si, sdílet nápady, náměty i informace. V *Gymplíšti* jsou využívána diskusní fóra zaměřená na několik témat: Klíčové kompetence ve výuce, Učební plán a učební osnovy, Autoevaluace, Týmová spolupráce, Motivace lidí a komunikace změny, Školství, vzdělávání a reforma.

Pro potřeby ředitelů, koordinátorů ŠVP a učitelů gymnázií vzniklo **dvacetiminutové propagační DVD Rozhovory o školské reformě – ŠVP očima (nejen) učitelů**, které obsahuje výpovědi ředitelů a koordinátorů z pilotních škol a dalších odborníků. Odpovídají na základní otázky týkající se reformy vzdělávání v ČR. O tom, jaké jsou její cíle, jaké nové nároky jsou kladeny na učitele a jak ovlivní reforma samotné žáky a rodiče. Kurikulární reforma na gymnáziích je tímto způsobem přiblížena i rodičům a žákům.

Vzhledem k tomu, že tvorba učebních osnov jednotlivých předmětů v ŠVP klade na učitele gymnázií zvýšené nároky, byl na podzim 2007 vytvořen tým oborových (předmětových) lektorů. Tito lektoři, většinou opět učitelé pilotních škol, kteří již své ŠVP zpracovali nebo

mají dokonce zkušenost s výukou podle něj, byli vyskoleni v lektorských dovednostech. Takto vzniklé oborové týmy budou připravovat tzv. **oborové semináře** pro učitele z nepilotních škol. Semináře se budou konat na konci června, v srpnovém přípravném týdnu a v září roku 2008 ve vybraných pilotních gymnáziích a uskuteční se pro většinu vzdělávacích oborů z RVP G/GSP (Český jazyk, Cizí jazyk, Matematika, Fyzika, Chemie, Občanský a společenskovědní základ, Výtvarný obor, Hudební obor, Geografie, ICT, Dějepis a Biologie).

Jako další forma metodické podpory pro učitele v průběhu celého roku 2007 byla připravována příručka *Klíčové kompetence na gymnáziu*, která vyjde na konci května 2008 a kterou obdrží zdarma všechna gymnázia. Každá klíčová kompetence z RVP G bude v příručce podrobněji rozepsána do jejích jednotlivých částí, aby si učitel mohl udělat přesnější představu o tom, jaké znalosti, dovednosti a postoje žáků by se daly za obecněji formulovanou kompetencí v RVP „vidět“. U některých částí klíčových kompetencí budou pro lepší představu uvedeny i příklady, při jakých dílčích činnostech žáků se kompetence může projevit nebo trénovat. Učitelé budou moci tuto část příručky využít také při hledání účinných výchovných a vzdělávacích strategií nebo při promyšlení předmětových cílů. Každá klíčová kompetence bude doplněna tzv. ukázkovými lekcemi, které budou popisovat, jak je možné při plánování hodin propojit samotný obsah s klíčovými kompetencemi a jak je možné tyto části kompetencí také hodnotit.

Kromě příručky ke klíčovými kompetencím vznikala v roce 2007 praktická publikace *Příklady dobré praxe pro gymnázia*, kterou obdrží všechna gymnázia zdarma v září 2008. Příklady dobré praxe, které byly na pilotních školách a některých dalších základních školách a gymnáziích u nás i v zahraničí vytypovány, se týkají tří oblastí: možností realizace vzdělávacích oblastí v ŠVP (zajímavé náměty na vyučovací hodiny a aktivity pro žáky, krátkodobé i dlouhodobé projekty, náměty na vytvoření integrovaných předmětů a další inspirativní nápady pilotních škol, které byly průběžně zavěšovány na stránky *Pilotu G/GP*), nástrojů k hodnocení klíčových kompetencí (komplexní a rozsáhlé, ale i menší příklady nástrojů, s jejichž pomocí lze ve škole provádět hodnocení klíčových kompetencí žáků) a evaluace práce školy (jednotlivé nástroje, které je možné využít při provádění vlastního hodnocení školy). Podle sedmi příkladů dobré praxe, které se týkají realizace vzdělávacích oblastí v ŠVP, byly natočeny i krátké metodické filmy zachycující nejen průběh hodiny či projektu, ale také atmosféru při práci učitele se žáky.

Metodický portál www.rvp.cz

Sekce Gymnaziální vzdělávání na Metodickém portálu byla po celý rok 2007 systematicky rozvíjena. Příspěvky, kterých bylo publikováno více než 500, byly zařazeny podle jednotlivých oborů, ale i v Tematických vstupech (Průřezová témata, Klíčové kompetence, Autoevaluace školy, Hodnocení žáků, Nadání žáci) a v rubrikách Pohled za hranice a Informujeme a reagujeme. Jednotlivé příspěvky byly jednak metodického charakteru a vztaho-

vály se ke konkrétním vzdělávacím oborům, jednak informativního charakteru. Uživatelé nejčastěji navštěvovali jednotlivé vzdělávací obory a Příklady zpracování ŠVP. Vzhledem k tomu, že zveřejněné příspěvky v sekci Gymnaziální vzdělávání se týkají i vzdělávání na nižším stupni víceletých gymnázií, sloužily příspěvky publikované v roce 2007 nejen jako inspirace pro tvorbu ŠVP, ale byly již využívány pro samotnou výuku. Na Metodickém portálu našli uživatelé také všechny nové dokumenty, které v roce 2007 vznikly (*RVP G, RVP GSP, Manuál pro tvorbu ŠVP na gymnáziích*).

4.3 Výhled do dalších let

Gymnázia budou své ŠVP tvořit až do září 2009. V tomto období je nutné podpořit koordinátory, ředitele i učitele v jejich náročné práci a zprostředkovat jim všechny dostupné a využitelné informace, poskytnout jim inspiraci i možnost vzájemného setkávání a výměny zkušeností. MŠMT proto ve spolupráci s VÚP zahájilo v roce 2007

přípravu národního individuálního projektu v rámci OP VK, který by měl využít všechny získané zkušenosti z ověřování tvorby a zavádění ŠVP na pilotních školách k zajištění zdárného průběhu kurikulární reformy na gymnáziích.

Projekt bude zaměřen především na plošnou podporu koordinátorům, kterým bude nabídnuta možnost vzájemné výměny zkušeností, navázání profesních kontaktů, zapojení se do profesní komunity a využívání poradenských a konzultačních služeb. Učitelé budou plošně podpořeni pomocí oborových seminářů k tvorbě osnov a pomocí virtuálních hospitací, které umožní učitelům inspirovat se u ostatních kolegů a využívat získané nové poznatky pro zvýšení efektivity své práce.

Vedle toho projekt umožní provést objektivní zhodnocení úspěšnosti zavádění ŠVP na gymnáziích prostřednictvím výzkumu. Projekt tak bude navazovat na systémový projekt *Pilot G/GP* (OP RLZ, 2004–2008), v němž byly ověřeny první dva roky vzdělávání podle ŠVP na gymnáziích, a umožní tento proces dokončit a vyhodnotit.

5

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Odborné vzdělávání

5.1 Koncepce a strategie odborného vzdělávání

Oblast koncepce a strategie odborného vzdělávání významně ovlivnilo zpracování *Strategie celoživotního učení České republiky*, kterou v roce 2007 schválila vláda České republiky.⁸ Strategie celoživotního učení je výsledkem práce širokého týmu, který tvořili zástupci decizní sféry, odborné pedagogické veřejnosti a sociálních partnerů. *Strategie celoživotního učení ČR* je základním dokumentem pro všechny další průřezové i dílčí koncepce a politiky v této oblasti a představuje ucelený koncept celoživotního učení založený na vizi *poskytnout všem skupinám populace v průběhu celého života příležitosti k získávání a uznávání kvalifikací použitelných na trhu práce a ke zdokonalování klíčových kompetencí potřebných pro uplatnění v pracovním, občanském i osobním životě*. Na základě analýzy současného stavu celoživotního učení v ČR vymezuje základní strategické směry, které by měly být nadále prioritně podporovány:

- **Uznávání, prostupnost** – Vytvořit otevřený prostor pro celoživotní učení včetně uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení.
- **Rovný přístup** – Podporovat dostupnost a rovnost šancí v přístupu ke vzdělávacím příležitostem během celého životního cyklu.
- **Funkční gramotnost** – Rozvíjet funkční gramotnost a další klíčové kompetence včetně schopnosti učit se v průběhu celého života.
- **Sociální partnerství** – Spoluprací se sociálními partnery podporovat soulad nabídky vzdělávacích příležitostí s potřebami ekonomického, environmentálního a sociálního rozvoje.
- **Stimulace poptávky** – Stimulovat poptávku po vzdělávání u všech skupin populace v průběhu celého života.
- **Kvalita** – Podporovat zajišťování kvalitní nabídky vzdělávacích příležitostí.
- **Poradenství** – Rozvíjet informační a poradenské služby.

Strategické směry celoživotního učení jsou v materiálu dále rozpracovány do podoby opatření pro oblasti počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání včetně vymezení odpovědnosti za jejich realizaci. Konkretizace ukazuje i vazbu na relevantní operační programy ESF.

V rámci aktivit EU se Česká republika podílela na přípravě klíčového nástroje podpory celoživotního učení – *Evropského rámce kvalifikací (EQF)*. Po schválení Evropským parlamentem a Radou Evropy jsou vytvořeny podmínky pro to, aby se postupně stal významnou realitou ovlivňující učení i práci občanů v Evropě. Proto je součástí schválených materiálů i doporučení členskými státy, aby vytvořily svá koordinační střediska, která budou ve spolupráci s dalšími vnitrostátními orgány řešit vztah mezi národními kvalifikačními systémy a evropským rámcem.

Další oblast, které byla v uplynulém roce věnována značná pozornost, tvořil **kreditový systém odborného vzdělávání (ECVET – European Credit System for VET)**.

Tento na evropské úrovni připravovaný nástroj má podpořit rozvoj odborného vzdělávání zejména přenositelností jeho výsledků a umožněním vyšší mobility jeho účastníků. Konzultační proces ke kreditovému systému odborného vzdělávání, jenž byl zahájen v listopadu 2006, se uskutečnil v uplynulém roce a na jeho průběhu v ČR se významně podíleli pracovníci NÚOV.⁹

5.2 Kurikulární reforma – příprava podmínek pro zkvalitňování a modernizaci středního odborného vzdělávání

Reformní kroky v oblasti cílů a obsahu odborného vzdělávání dostaly v roce 2007 konkrétní podobu. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo prvních **61 rámcových vzdělávacích programů pro odborné vzdělávání**, které připravil NÚOV.

Souběžně s tvorbou RVP připravoval NÚOV aktivity zaměřené na podporu plošného zavádění dvouступňového kurikula. Byly připraveny samostatné vzdělávací programy pro učitele odborných škol a zahájena jejich realizace. K podpoře odborného vzdělávání směřovaly také výstupy systémových projektů řešených v rámci OP RLZ.

5.2.1 Tvorba rámcových vzdělávacích programů

Tvorba *Rámcových vzdělávacích programů pro obory vzdělání odborného vzdělávání (RVP OV)*, která byla v NÚOV zahájena rokem 2000, vyvrcholila předáním první skupiny RVP OV ke schvalovacímu řízení v prosinci 2006. Ministerstvo školství uvolnilo k veřejné diskusi celkem 63 rámcových vzdělávacích programů. Veřejné připomínkové řízení bylo zahájeno dne 27. 2. 2007 tiskovou konferencí MŠMT. Se žádostí o účast v dotazníkovém šetření byly osloveny všechny střední odborné školy a strukturovaný dotazník v elektronické podobě byl zveřejněn na internetových stránkách NÚOV. Z celkového počtu **1 502 oslovených škol** se v rámci 1. vlny schvalovacího řízení vyjádřilo k 63 připraveným RVP **280 škol**, vyhodnoceno bylo celkem **395 dotazníků**.¹⁰ Po vyhodnocení připomínek a zapracování schválených úprav postoupilo ministerstvo 62 RVP do vnějšího připomínkového řízení dle § 4, odst. 3 školského zákona. Veřejné vypořádání zásadních připomínek proběhlo na MŠMT v červnu 2007.

První skupinu rámcových vzdělávacích programů pro obory vzdělání středního odborného vzdělávání vydalo MŠMT dne 28. 6. 2007. Celkem **61 vydaných RVP OV** bylo zveřejněno na webových stránkách MŠMT a NÚOV. Školy obdržely vydané RVP na CD nosičích spolu s metodikou tvorby ŠVP na začátku školního roku 2007/2008.

⁹ Příprava „informačního balíčku“ pro respondenty konzultačního procesu, účast na diskusi a vyhodnocení jejích výsledků i celostátní konferenci, tvorba zprávy o konzultačním procesu a jeho výsledcích v ČR.

¹⁰ Většinou se respondenti vyjadřovali k RVP jednoho oboru vzdělání. Maximální počet vyjádření jednoho respondenta byl k RVP pěti oborů vzdělání.

⁸ Usnesení vlády č. 761 ze dne 11. července 2007.

Souběžně se schvalováním RVP probíhalo schvalování novely vládního nařízení č. 686/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Ta byla schválena dne 13. 8. 2007 s účinností od 31. 8. 2007.

5.2.2 První skupina vydaných RVP nahrazuje 323 oborů dosavadní soustavy

V průběhu roku 2007 byly v NÚOV postupně dopracovávány rámcové vzdělávací programy pro druhou vlnu schvalovacího řízení. Bylo **připraveno 82 RVP OV** – 21 RVP pro obory vzdělání kategorie M a 9 RVP pro obory vzdělání kategorie L (střední vzdělání s maturitní zkouškou), 41 RVP pro obory vzdělání kategorie H (střední vzdělání s výučním listem) a 11 RVP pro obory vzdělání kategorie E (střední vzdělání s výučním listem).

5.2.3 Nové obory vzdělání nahrazují 180 oborů stávající soustavy

Tvorba **RVP pro obory vzdělání kategorií H, M, L** probíhala v úrovni prací na odborných částech RVP (odborné kompetence, uplatnění absolventa, obsahové okruhy oblasti odborného vzdělávání a rámcové rozvržení obsahu vzdělávání), v RVP oborů vzdělání kategorie E byla vytvářena i společná část RVP.

Než byla druhá skupina RVP OV předána do schvalovacího řízení na MŠMT, proběhlo v říjnu 2007 dotazníkové šetření. Předmětem šetření byly pouze odborné části RVP a cílovou skupinou školy, které mají zařazeny dotčené obory vzdělání. Podle tohoto výběru bylo osloveno celkem 599 škol. Se žádostí o spolupráci byla oslovena také Unie školských asociací CZESHA.

Z celkového počtu **599 oslovených škol** se dotazníkového šetření zúčastnilo celkem **166 respondentů**, kteří vyplnili **254 dotazníků**. Z výsledků statistického zpracování uzavřených odpovědí nevyplývaly žádné úpravy předkládaných RVP. Z volných odpovědí k odborným částem RVP byly získány převážně konkrétní připomínky k příslušným vzdělávacím programům. Odborní pracovníci NÚOV stanoviska škol posoudili a akceptované připomínky byly do RVP zapracovány. Provedené úpravy nepředstavují podstatnou změnu žádného z dotčených RVP. Upravené RVP byly v prosinci 2007 předány na MŠMT ke schvalovacímu řízení.

Již během vnějšího připomínkového řízení k RVP předkládaným v rámci 1. vlny byl patrný **vzrůstající zájem zaměstnavatelů o výsledky vzdělávání** a možnosti jejich dosahování zejména v oborech poskytujících střední vzdělání s výučním listem (kategorie H). Toto zjištění naznačilo, že tvorbu RVP začíná nepřímo ovlivňovat také zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, jehož převážná část nabyla účinnost dnem 1. 8. 2007. Přestože když předmětem tohoto zákona je ověřování a uznávání tzv. dílčích kvalifikací, zaměstnavatelé prostřednictvím sektorových rad projevují zájem také o posuzování tzv. úplných kvalifikací, které získají absolventi oborů středního vzdělávání zařazených v soustavě oborů vzdělání.

Lze předpokládat, že správně nastavená spolupráce sektorových rad (zaměstnavatelů) a vzdělavatelů na všech úrovních by mohla výrazně přispět ke zvýšení úrovně i prestiže odborného vzdělávání.

S postupující tvorbou RVP nabyla na aktuálnosti také otázka připravenosti odborných škol, respektive pedagogických pracovníků odborných škol na tvorbu ŠVP a realizaci procesu vzdělávání podle ŠVP. V rámci resortního projektu MŠMT byl připraven **vzdělávací program pro lektory tvorby ŠVP** a v systémovém projektu PILOT S bylo na podzim 2007 proškoleny 124 lektorů pro tvorbu školních vzdělávacích programů pro odborné vzdělávání. Jako jeden z výstupů projektu PILOT S byla vydána a všem odborným školám poskytnuta metodická příručka pro tvorbu ŠVP *Metodika tvorby školních vzdělávacích programů SOŠ a SOU*.

5.3 Zapojení sociálních partnerů – činnost oborových skupin

Členové oborových skupin (OS) se podíleli na přípravě podkladů pro tvorbu RVP. V OS probíhalo také hodnocení návrhů dříve vytvořených RVP. Rámec činnosti OS doplňuje od roku 2006 práce čtyř odborných skupin.

Odborná skupina pro podporu rozvoje *Národní soustavy kvalifikací* se intenzivně zapojila do konzultačního procesu vyhlášeného *Evropskou komisí v souvislosti s přípravou Evropského systému přenosu kreditů v odborném vzdělávání a přípravě (ECVET)*. Ve spolupráci s ní byl připraven **informační text o Evropském rámci kvalifikací**, který v říjnu schválil Evropský parlament.

Byl zpracován a MŠMT předložen materiál, který navrhuje, aby se *odborná skupina pro podporu kvality odborného vzdělávání* stala národním referenčním uzlem pro zajišťování kvality, což vyplývá z členství České republiky v *Evropské síti pro zajišťování kvality odborného vzdělávání (ENQA-VET)*.

V *odborné skupině pro podporu zapojování sociálních partnerů* proběhla základní diskuse o vzájemném postavení OS a sektorových rad vytvářených v rámci veřejné zakázky *Národní soustava povolání* s tím, že sektorové rady vyvíjejí činnost v oblasti výkonu práce, zatímco OS se zaměřují hlavně na oblast tvorby vzdělávacích programů. Prostorem pro vzájemnou spolupráci obou typů partnerství je oblast popisu a vývoje kvalifikací.

Záměrem činnosti *odborné skupiny pro podporu osvojování podnikatelských dovedností* je podpořit rozvoj kompetencí pedagogických pracovníků potřebných pro pedagogické projektování a pomoci školám vybírat a využívat vhodné metody a prostředky, které umožní žákům osvojování „podnikatelských kompetencí“ potřebných pro jejich budoucí osobní i pracovní život.

Na počátku roku byl zpracován tradiční **informační text o činnosti OS** a doplněny internetové stránky o OS. V závěru roku informační materiály doplnil obecněji pojatý text o činnosti OS a informační leták. Oba tyto materiály budou přeloženy do angličtiny. K vytištění byla připravena také publikace s výběrem příkladů modelů, nástrojů a metod aplikace sebehodnocení v odborném

vzdělávání v zahraničí. V listopadu 2007 se uskutečnila konference OS, která završila již desátý rok jejich fungování.

5.4 Zajišťování kvality v odborném vzdělávání

V oblasti sledování problematiky a poradenství v řízení kvality v odborném vzdělávání byla odborným školám poskytována průběžná konzultační činnost zaměřená na autoevaluaci školy (sebehodnocení školy, vlastní hodnocení školy). Tato činnost byla doplňována aktivními vystoupeními na konferencích, seminářích a prohlubováním know-how v uvedené problematice ze zahraničních a tuzemských odborných zdrojů.

Významným aktérem v Evropě se v oblasti formulování vzdělávací politiky v odborném vzdělávání stává ENQA-VET. Česká republika je členem této sítě od roku 2005. V roce 2007 se zástupci ČR zúčastnili valné hromady ENQA-VET, aktivně se podíleli na činnosti tematických skupin a zúčastnili se dvou zahraničních návštěv zaměřených na výměnu zkušeností (peer learning). Předmětem tuzemských aktivit bylo únorové setkání odborné skupiny pro podporu kvality v odborném vzdělávání v České republice a v srpnu její transformování v národní referenční uzel pro zajišťování kvality – *Národní síť pro podporu zajišťování kvality odborného vzdělávání*.

Rozvoj a zvyšování kvality odborného vzdělávání není možné realizovat bez odpovídající přípravy těch, kteří toto vzdělávání zajišťují, kteří se na něm přímo svou prací podílejí, tedy učitelů odborných předmětů, včetně učitelů odborného výcviku a odborné praxe. Konkrétním a již použitelným výstupem v této oblasti je dokončení projektu z grantového schématu ESF *Další vzdělávání pedagogických pracovníků odborných škol na podporu přípravy a realizace školních vzdělávacích programů*. V projektu, na jehož řešení se podílely jak vysoké, tak střední odborné školy, byl připraven program kombinovaného studia k výkonu specializovaných činností tvorby a následné koordinace ŠVP. Součástí výstupu tvoří i soubor distančních studijních textů.

5.5 Další aktivity zaměřené na podporu rozvoje funkční gramotnosti a vytváření otevřeného prostoru pro celoživotní učení

5.5.1 Centrum fiktivních firem

Fiktivní firmy zakládají žáci vyšších ročníků škol středních škol převážně s ekonomickým zaměřením. *Centrum fiktivních firem (CEFIF)*, které je od roku 2002 součástí NÚOV, pro ně simuluje činnosti živnostenského úřadu, obchodního rejstříku, finančního úřadu, zdravotní a sociální pojišťovny, centrální banky a centrálního dodavatele. CEFIF slouží také jako zdroj informací pro vznikající firmy a pomáhá jim při jejich prvních krůčcích v síti fiktivních firem, a to jak v České republice, tak i v zahraničí.

Od roku 2003 je CEFIF přidruženým členem *EUROPEN/PEN International*, organizace sdružující centra fik-

tivních firem ze 31 zemí světa (dalších pět zemí je čekatelů). Celkově *EUROPEN/PEN International* sdružuje přes 5 000 fiktivních firem.

V roce 2007 proběhlo v ČR devět regionálních a jeden mezinárodní veletrh fiktivních firem. Mezinárodní veletrh se konal na pražském Výstavišti za účasti 181 firem z 10 zemí (ČR, Bulharska, Finska, Itálie, Rakouska, Rumunsko, Rusko, Slovenské republiky, Španělska, Velké Británie). V roce 2007 byla nejlepší českou firmou fiktivní firma ESSO, s. r. o. ze SOŠ Telč. Pořadatelem veletrhu byla fiktivní firma Antre, s. r. o. z OA Heroldovy sady, Praha 10.

V roce 2007 rozšířil CEFIF své úřady o pojišťovnu, která poskytuje fiktivním firmám nejen běžné druhy pojištění, ale také například povinné pojištění cestovních kanceláří. CEFIF evidoval k 31. 12. 2007 celkem 280 aktivních fiktivních firem na 86 školách, což je meziroční nárůst o 18 fiktivních firem (6,8%) a pokles o 8 partnerských škol (8,2%).

5.5.2 Aktivity Národního centra Europass

České *Národní centrum Europass (NCE ČR)*, které vzniklo při NÚOV jako jedno z prvních v EU, státech ESVO/EHP a ostatních zúčastněných státech, završilo rokem 2007 třetí rok své činnosti. Bylo prvním, které uvedlo v činnost své webové stránky a čeští občané byli první v EU, kteří měli možnost získat všech pět dokumentů Europassu.

Europass – životopis

Formuláře v českém, anglickém, německém a francouzském jazyce jsou spolu s pokyny pro vyplnění a ukázkou vyplněného dokumentu k dispozici na webových stránkách NCE ČR.¹¹ V roce 2007 bylo z webových stránek národního centra staženo 11 713 formulářů Europass – životopis ve čtyřech jazykových verzích. Ve srovnání s rokem 2006 se zvedl průměrný denní počet těchto stažených dokumentů o téměř 28%.

Europass – jazykový pas

Na webových stránkách NCE ČR si může každý zájemce stáhnout čtyři jazykové verze formuláře (českou, anglickou, německou a francouzskou) a pokyny pro jeho vyplnění. V roce 2007 bylo staženo z webových stránek národního centra 2 881 formulářů Europass – jazykový pas ve čtyřech jazykových verzích. Ve srovnání s rokem 2006 se zvedl průměrný denní počet těchto stažených dokumentů o více než 18%.

Europass – mobilita

Účelem tohoto dokumentu je zaznamenat evropskou studijní stáž, výměnnou odbornou praxi, dobrovolnickou činnost, část studia na vysoké škole nebo jinou vzdělávací činnost v zahraničí. Jde o osobní doklad, který umožňuje lépe informovat o tom, jaký přínos pro držitele tato zkušenost měla, zejména z hlediska nabytých znalostí a dovedností. Vyplňují jej vysílající a hostitelské organizace,

¹¹ <http://www.europass.cz/>

kteří se podílejí na daném projektu, a to v jazyce, na němž se tyto organizace s účastníkem zahraničního pobytu dohodnou. Zájem o dokument Europass – mobilita se mezi účastníky mobilitních projektů z České republiky neustále zvyšuje. Oproti roku 2006 stoupl počet jeho držitelů v roce 2007 o 181 % a oproti roku 2005, kdy se dokument začal vydávat, dokonce o více než 258 %.

Europass – dodatek k osvědčení

Dokument poskytuje na základě žádosti zdarma NÚOV prostřednictvím NCE ČR v češtině a v jednom cizím jazyce (v angličtině, němčině či francouzštině). K dodatku obdrží každý žadatel i evropské desky Europassu. Na rozdíl od ostatních dokumentů Europassu se tento doklad nevztahuje na držitele, ale na jeho kvalifikaci. Do současné doby bylo vypracováno 855 druhů dodatků k osvědčení pro nejfrekventovanější obory středního vzdělání v české, anglické, německé a francouzské verzi, z toho pak 442 v roce 2007. Zájem škol o vydání Europass – dodatku k osvědčení pro absolventy současných oborů

středního vzdělání, ale také jednotlivců o dokumenty pro starší obory vzdělání neustále roste – počet vydaných dokumentů se oproti roku 2006 zvýšil o více než 416 %. Nejaktivnější byly školy z Libereckého kraje, nejméně žádostí o tyto dokumenty pro své absolventy podaly školy z Pardubického kraje. Srovnání vyplývá ze statistiky NCE ČR, která uvádí poměr žádostí škol o vydání dokumentů vzhledem k počtu obyvatel v kraji.

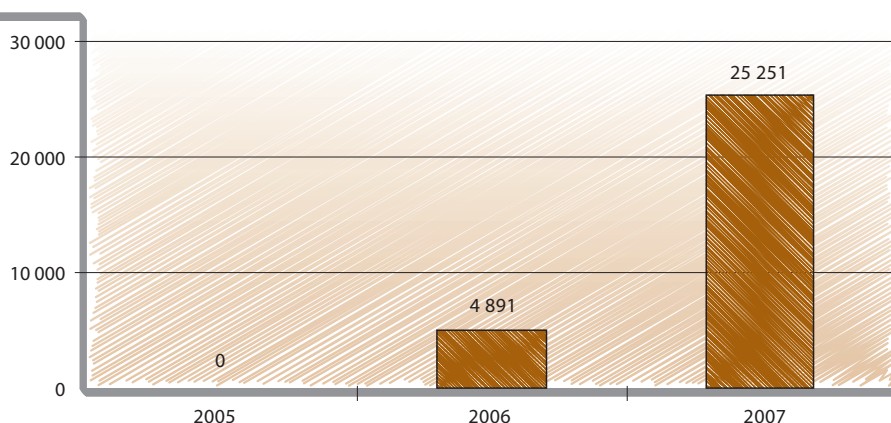
Europass – dodatek k diplomu

Jde o dokument, který se přikládá k vysokoškolskému diplomu a v České republice i k diplomu absolventa vyšší odborné školy. Má usnadnit pochopení významu diplomu z hlediska znalostí a schopností získaných jeho držitelem. Dokument nenahrazuje diplom a nezakládá nárok na jeho úřední uznání. NCE ČR spolupracuje v této oblasti s 61 vyššími odbornými školami. Podle informací Národního centra Europass ČR bylo do současné doby vydáno 4 094 Europass – dodatků k diplomu absolventa VOŠ, z toho 1 344 v roce 2007.

Obrázek 1

Počet vydaných dokumentů Europass – dodatek k osvědčení

■ Současné obory

5.6 Projekty ESF realizované na podporu kurikulární reformy v odborném vzdělávání

5.6.1 Tvorba a ověřování pilotních ŠVP ve vybraných SOŠ a SOU – PILOT S

Pilot S byl zahájen v červnu 2005 a potrvá do června 2008. Obecným cílem projektu je podpora **zavádění kurikulární reformy a dvoustupňové tvorby vzdělávacích programů v odborném školství**. Do projektu je zapojeno 30 SOŠ a SOU z celé ČR kromě hl. m. Prahy. Projekt je organizačně a metodicky zajišťován ve spolupráci s NÚOV. První etapa projektu byla zaměřena na tvorbu ŠVP podle pilotních RVP. Jejím výsledkem bylo 53 pilotních ŠVP pro 24 oborů vzdělání (10 oborů vzdělání poskytujících střední vzdělání s výučním listem a 14 oborů vzdělání poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou).

V roce 2007 pokračoval projekt pokusným ověřováním pilotních školních vzdělávacích programů (ŠVP), dalším vzděláváním učitelů pilotních škol a implementací výsledků projektu a získaných zkušeností. V průběhu

pokusného ověřování byly také shromažďovány příklady dobré praxe učitelů pilotních škol, které budou v následujícím období zpracovány a zpřístupněny všem odborným školám.

Pokusné ověřování pilotních ŠVP bylo zahájeno v září 2006, v roce 2007 se týkalo výuky ve druhém pololetí 1. ročníku a v prvním pololetí 2. ročníku a bude pokračovat ještě v prvním pololetí 2008. Ověřování bylo zaměřeno tak, aby sami učitelé se naučili analyzovat svou pedagogickou činnost a opodstatněně korigovat svůj ŠVP. Při monitoringu výuky, který prováděli odborní pracovníci NÚOV, se sledoval způsob realizace ŠVP ve vyučování (používání vyučovacích metod a forem výuky, rozvoj klíčových kompetencí, orientace vyučovacího procesu na plánované výsledky výuky, realizace průřezových témat přiměřenost ŠVP učebním předpokladům žáků i celkovým podmínkám výuky. Rozhovory s koordinátory i vyučujícími byly zaměřeny také na změny v sociálním klimatu školy – na pedagogický kolektiv, vztahy školy a rodičů, učitelů a žáků aj.

Přestože je předčasné hodnotit přínos a výsledky vzdělávání podle pilotních ŠVP, již první rok ukázal **pozitivní**

vliv projektu a ŠVP na změnu klimatu ve škole, zejména ve spolupráci a komunikaci mezi učiteli. Zlepšují se i vztahy a atmosféra ve třídách, kde se vyučuje podle ŠVP. **Prohloubily se profesní kompetence učitelů**, mnoho z nich absolvovalo různé aktivity dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Stále více se začínají měnit vyučovací metody, více se pracuje s moderními didaktickými pomůckami. Na většině pilotních škol se pod vlivem ŠVP prohloubila spolupráce se sociálními partnery.

Zájem zřizovatelů o realizaci projektu ve školách lze v řadě krajů hodnotit jako dobrý a přínosný, ovšem jinde je na úrovni jednostranné informovanosti, ačkoli zřizovatelé přihlášku pilotních škol do projektu doporučili. Při pokusném ověřování výuky podle pilotních ŠVP se objevují také negativa týkající se jednak nastavení ŠVP vzhledem k podmínkám výuky a učebním předpokladům žáků, jednak nároků na učitele. Na všech pilotních školách upozorňují na skutečnost, že očekávaná vstupní úroveň kompetencí žáků, jejich pracovní morálka a motivace ke vzdělávání neodpovídají úrovni předpokládané pilotními RVP a následně i ŠVP. Zejména komunikativní, matematické a ICT dovednosti nastupujících žáků jsou na úrovni, která nutí učitele pružně reagovat a upravovat svůj postup. I když je třeba vzít v úvahu tu skutečnost, že podle pilotních ŠVP se vzdělávají žáci, kteří nebyli dosud plošně připravováni na základě RVP základního vzdělávání. Uplatňování moderních vyučovacích přístupů a zabezpečení výuky novou didaktickou technikou včetně přípravy učitelů znamená také větší požadavky na finanční prostředky. Zvýšila se rovněž časová náročnost na přípravu učitelů na výuku.

Implementace výsledků projektu: vzhledem k postupu tvorby a vydávání RVP odborného vzdělávání se projekt více zaměřil na podporu dalších škol při zavádění dvoustupňové tvorby kurikula: Byla dopracována a vydána *Metodika tvorby školních vzdělávacích programů SOŠ a SOU* (4 500 ks) doplněná o řadu příkladů z pilotních ŠVP; dále bylo vydáno 1 100 ks CD-ROM, který obsahuje kromě metodiky také všechny RVP vydané MŠMT k 31. 8. 2007 a další související informace MŠMT. Metodika i CD-ROM byly rozeslány na všechny SOŠ a SOU v ČR, které měly schváleny RVP. V elektronické podobě je metodika k dispozici na webových stránkách projektu.

Začal vycházet *Zpravodaj projektu Pilot S*, který přináší aktuální informace o projektu a postupu tvorby RVP odborného vzdělávání, ukázky z výstupů projektu a příspěvky pilotních škol o jejich zkušenostech z tvorby a ověřování pilotních ŠVP (v roce 2007 byla vydána 3 čísla, další 3 vyjdou v roce 2008). *Zpravodaj* je rovněž zasílán na všechny SOŠ a SOU a další vybrané instituce. V prosinci 2007 proběhly pod názvem *Pilotní školy – zdroj inspirace* dvě konference projektu (v Praze a Brně), kterých se zúčastnilo 234 pedagogů ze všech typů středních odborných škol, zástupci pilotních škol, center dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, ČŠI a další zájemci. Účelem bylo informovat širokou pedagogickou veřejnost o výsledcích a zkušenostech z projektu, především z tvorby ŠVP. Účastníci konference obdrželi 3. číslo *Zpravodaje* a CD-ROM s některými výstupy projektu. Z jed-

nání konferencí byl vydán sborník, vybrané příspěvky pilotních škol byly publikovány ve *Zpravodaji* a v jiných periodikách.

Významnou aktivitou projektu byla podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků SOŠ a SOU. Experti NÚOV i zástupci pilotních škol se zúčastnili desítek vzdělávacích seminářů a jiných odborných jednání, kde sdělovali své zkušenosti z tvorby ŠVP. Na podzim realizoval NÚOV v rámci projektu a ve spolupráci s regionálními vzdělávacími centry a pilotními školami vzdělávání lektorů DVPP pro tvorbu ŠVP odborného vzdělávání. Vzdělávání lektorů probíhalo na základě akreditovaného vzdělávacího programu, osvědčení získalo 124 frekventantů ze 140 účastníků.

Publicitě projektu a implementaci jeho výsledků slouží webové stránky projektu www.pilots.nuov.cz. K informovanosti veřejnosti o projektu, zavádění kurikulární reformy a postupech tvorby ŠVP významně přispěly vedle lektorské činnosti řešitelů projektu v rámci DVPP také další různé osvětové a informační aktivity (vydány 2 tiskové zprávy o projektu, 35 článků, přednášek nebo prezentací na konferencích a dalších významných jednáních).

5.6.2 Vývoj nové závěrečné zkoušky v projektu Kvalita I

Vývoj koncepce nové závěrečné zkoušky je součástí systémového projektu *Kvalita I (2005–2008)*, který je financován ESF a státním rozpočtem ČR. Hlavním řešitelem celého projektu je MŠMT – odbor 20; partnerem projektu odpovědným za reformu závěrečné zkoušky je NÚOV. Nová závěrečná zkouška je založená na **jednotném (společném) zadání**, které pro obor vzdělání vytváří expertní tým složený ze zástupců škol, zaměstnavatelů a NÚOV.

Školní rok 2006/2007 byl slavnostně zahájen 7. listopadu 2006. Pověření k tvorbě jednotných zadání závěrečných zkoušek obdrželi gestoři již 41 řešitelských týmů. Práce v řešitelských týmech probíhala opět podle metodické příručky, která obsahovala aktualizované pokyny pro tvorbu jednotných zadání písemné, praktické a ústní zkoušky. Pro pilotní školy byl zpracován samostatný metodický materiál obsahující informace, o nichž bylo zjištěno, že jejich pochopení činilo školám problémy. Jeho součástí bylo rovněž stručné objasnění koncepčních záměrů nové závěrečné zkoušky. Materiál obdrželi zástupci pilotních škol spolu s jednotným zadáním na metodických seminářích.

Pilotní ověřování 41 jednotných zadání závěrečných zkoušek proběhlo v 50 oborech vzdělání, neboť 4 jednotná zadání byla ověřována ve více oborech stávající soustavy. Do pilotního ověřování se zapojilo přes 200 škol (tj. celkem 530 oborů vzdělání na všech zúčastněných školách). Závěrečnou zkoušku podle jednotného zadání skládalo cca 10 tis. žáků. Jako každý rok bylo k průběhu nových závěrečných zkoušek uspořádáno **dotazníkové šetření, jehož se v převážné většině oborů zúčastnilo více než 75 % pilotních škol**. Souhrnné výsledky dotazníkových šetření byly zpracovány do publikací *Vyhodnocení dotaz-*

níkového šetření na pilotních školách – pro všechny ověřované obory vzdělání (NÚOV Praha, říjen 2007) a *Vyhodnocení dotazníkového šetření na pilotních školách – vyhodnocení názorů odborníků z praxe* (NÚOV Praha, říjen 2007). Přípomínky pilotních škol a odborníků z praxe byly vyhodnoceny rovněž samostatně pro jednotlivá jednotná zadání a předány řešitelským týmům pro tvorbu jednotných zadání v následujícím školním roce.

V roce 2007 byl vytvořen podpurný materiál pro zavádění nové závěrečné zkoušky do systému odborného vzdělání *Návrh doporučení k podpoře spolupráce zaměstnavatelů se školami při tvorbě a realizaci nové závěrečné zkoušky* (NÚOV Praha, prosinec 2007). Publikace obsahuje obecná doporučení ke spolupráci škol a zaměstnavatelů, dále specifitěji zaměřená doporučení k tvorbě jednotného zadání závěrečné zkoušky za účasti zaměstnavatelů a doporučení k účasti zaměstnavatelů při realizaci závěrečné zkoušky.

Materiál vychází z výsledků četných dotazníkových šetření, z nichž hlavním zdrojem informací bylo vyhodnocení šetření speciálně zaměřeného na zjišťování názorů na podmínky a problémy i reálných zkušeností odborníků z praxe, se kterými se při přípravě i realizaci závěrečné zkoušky osobně setkali. Z nejdůležitějších závěrů lze připomenout zejména to, že problematiku spolupráce zaměstnavatelů s odbornými školami u závěrečné zkoušky je nutno řešit v kontextu celkového rámce spolupráce a účasti zaměstnavatelů na odborném vzdělávání. Je zapotřebí dosáhnout výrazné zainteresovanosti především profesních organizací již při tvorbě obsahu odborného vzdělávání (tj. při přípravě kurikulárních dokumentů – RVP, ŠVP, tematických plánů, apod.), jakož i při zajišťování podmínek pro realizaci praktické části výuky.

5.6.3 Národní soustava kvalifikací – NSK

V projektu NSK v roce 2007 bylo stejně jako v předchozím roce **těžiště v tvorbě kvalifikačních a hodnoticích standardů** a v zapojování zástupců zaměstnavatelů do této tvorby a zejména do jejich projednávání, posuzování a úprav. V souvislosti se zákonem o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání byly hodnoticí standardy rozšířeny o stanovení doby zkoušky a výši úhrady za zkoušku, které jsou součástí hodnoticích standardů připravených pro předložení autorizujícím orgánům.

Na konci roku byly **zpracovány kvalifikační standardy pro 110 úplných kvalifikací a pro 325 dílčích kvalifikací**, hodnoticí standardy pro 105 úplných kvalifikací a pro 320 dílčích kvalifikací. Z toho standardy pro 165 dílčích kvalifikací byly projednány, upraveny a schváleny v sektorových radách. Z nich 57 dílčích kvalifikací bylo dále schváleno jak autorizujícími orgány, tak MŠMT a byly zveřejněny na stránkách www.narodni-kvalifikace.cz.

Pro tyto schválené dílčí kvalifikace ihned započaly procesy autorizace a do konce roku již pro 15 dílčích kvalifikací působila nejméně jedna autorizovaná osoba, tedy subjekt oprávněný zkoušet podle hodnoticího standardu příslušné dílčí kvalifikace. Pro dvě dílčí kvalifikace již proběhly zkoušky.

Po celou dobu byla pozornost soustředěna také na **na-stavení, praktické ověřování a vyladování procesů předkládání, posuzování, schvalování a úprav standardů kvalifikací** v rámci vyvíjené institucionální struktury zahrnující NÚOV, sektorové rady, stěžejní reprezentanty zaměstnavatelů (Hospodářská komora, Svaz průmyslu a dopravy), autorizující orgány a MŠMT. Tyto procesy dosáhly v průběhu roku značné standardizace. Klíčovou roli v tomto systému mají sektorové rady, kterých pracovalo na konci roku již 18.

V rámci projektu byly řešeny i koncepční a metodologické aspekty NSK. Vznikla nová verze *Návrhu pojetí, struktury a procesů NSK a Metodiky tvorby hodnoticích standardů pro dílčí kvalifikace*. Dále byl zpracován *Návrh systému hodnocení odborných způsobilostí v podmínkách NSK*. Pokračovala tvorba vzdělávacích modulů pro vybraný vzorek dílčích kvalifikací. Na základě zkušeností s touto tvorbou byla upravena do konečné verze metodika tvorby vzdělávacích modulů a byly zpracovány závěry z pilotní tvorby vzdělávacích modulů pro dílčí kvalifikace. Modulů bylo zpracováno 27 a směřují k 10 dílčím kvalifikacím.

Projekt se zabýval také otázkami přenosu kreditů. Nejprve byla zpracována pracovní verze **studie k problematice přenosu kreditů**, která obsahovala její vstupní vymezení, především ve vztahu k procesům navrhovaného *Evropského systému přenosu kreditů ECVET*. Konečná verze studie se zabývá možnostmi řešení problematiky přenosu kreditů ve vztahu k NSK i ve vztahu k procesům ECVET. Rovněž byla zahájena diskuse s představiteli vysokých škol k řešení problematiky kvalifikací terciární sféry.

Součástí projektu byla rovněž propagace NSK. Byla prezentována na řadě seminářů, konferencí a dalších akcích i v periodickém tisku, v rozhlasových stanicích a televizním zpravodajství. Důležitou akcí byla 2. národní konference k projektu NSK které se zúčastnilo 150 pozvaných zástupců ministerstev, krajských úřadů, sociálních partnerů (cechy, komory, zaměstnavatelské svazy apod.) a zejména sektorových rad. Většina těchto subjektů byla již určitým způsobem do budování NSK nebo souvisejících procesů zapojena a samotná konference měla proto za cíl zhodnotit všechny procesy a výsledky a celkový stav přípravy implementace zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Rovněž byly prezentovány a diskutovány vztahy mezi projektem NSK a souvisejícími aktivitami, zejména projektem *Národní soustava povolání*, který probíhá v gesci MPSV. V prezentacích i v diskusích vystoupili zástupci všech důležitých subjektů a jejich hodnocení výsledků projektu NSK bylo jednoznačně pozitivní a ochota podílet se na dalších postupech jasně deklarovaná. Konference měla širokou publicitu.

Pojetí, struktura, obsah a procesy NSK byly prezentovány, vysvětlovány a projednávány na řadě dalších akcí, zejména na různých regionálních seminářích, na setkáních se sociálními partnery, mimo jiné také na půdě Poslanecké sněmovny, Národní rady pro kvalifikace i Evropské komise.

5.6.4 Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby dospělým – UNIV

V roce 2007 pokračovaly intenzivní práce na realizaci projektu *UNIV*. Postupně se v souladu s harmonogramem projektu uskutečnila řada seminářů určených především pedagogickým pracovníkům zapojených škol. Obsahově směřovaly semináře k rozvoji kompetencí potřebných jednak pro práci místních i krajských center uznávání a celoživotního učení, jednak pro realizaci procesů uznávání výsledků předchozího učení.

Rozvoj dalšího vzdělávání na středních školách a vyšších odborných školách

Školy vytvořily definitivní verze celkem 133 programů dalšího vzdělávání (DV), které posoudilo 266 sociálních partnerů. Konečnou evaluaci provedli pracovníci NÚOV. Modulově zpracované programy jsou různého rozsahu i obsahového zaměření. Právě ve výběru zaměření programů se mimo jiné projevila znalost prostředí, ve kterém školy působí, stejně jako invence a motivace autorů. To úzce souvisí i s následnou realizací programů, která není součástí projektu, ale hodně vypovídá o kvalitě přípravy programů DV. Příkladem dobré praxe v oblasti přípravy a realizace programů DV jsou školy, které:

- realizují – často opakovaně – v projektu připravené programy DV;
- získaly ve výběrových řízeních zakázky na přípravu a realizaci dalších programů DV pro různé firmy;
- využily při přípravě programů DV hodnoticí standardy připravené NSK, aby se tak dobře připravily na dobu, kdy získají autorizaci podle zákona č. 179/2006 Sb.;
- využívají dobře stanovených a konkrétně a kontrolovatelně formulovaných výsledků jednotlivých modulů k ověření stávajících kompetencí posluchačů a tím zkracují dobu potřebnou k jejich rekvalifikaci.

Školy zapojené do projektu jsou v průběhu jeho realizace motivovány k vytvoření místních center uznávání a celoživotního učení. Místní centra uznávání a celoživotního učení slouží jako kontaktní místa pro veřejnost, poskytují veřejnosti informace o nabídce DV i kariérové poradenství pro dospělé. Školy se tak více otevírají veřejnosti, navazují vztahy s dalšími sociálními partnery, místními úřady i občany.

Rozvoj vzájemných kontaktů, společné cíle a úkoly dovedly školy v každém kraji postupně k potřebě vytvářet skutečně spolupracující síť. Síť spolupracujících škol jsou zaměřeny na rozšiřování a prohlubování činností v oblasti vzdělávání dospělých. Jako výraz vzájemné spolupráce a přesvědčení o smysluplnosti cesty navržené projektem vznikla v pěti krajích se souhlasem příslušných KÚ **krajská centra uznávání a celoživotního učení (KCU)**. Jejich cílem je zajišťovat školám zapojeným v síti marketing, vyhledávat příležitosti pro realizaci dalšího vzdělávání, komunikovat s regionálními sociálními partnery, zajišťovat provoz v projektu vytvořených webových stránek nabízejících další vzdělávání a pod. Krajská centra uznávání a celoživotního učení budou stejně jako jednotlivé školy poskytovat zájemcům služby kariérového poradenství pro dospělé.

Pilotní ověřování procesů uznávání výsledků předchozího učení

Tato část projektu pokračovala vedle seminářů pro průvodce a hodnotitele zejména pilotním ověřováním procesů uznávání výsledků předchozího učení. V průběhu roku bylo pilotně ověřováno 22 dílčích kvalifikací, které se vztahovaly k 7 kvalifikacím úplným. Pilotního ověřování se zúčastnilo 91 kandidátů.

Důležitou součástí pilotního ověřování byla úzká spolupráce se zástupci autorizujících orgánů, kteří se účastnili pilotního ověřování s cílem blíže poznat problematiku uznávání v praxi a získat relevantní informace o využitelnosti připravených hodnoticích standardů.

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

**Speciální vzdělávání,
školské poradenské služby
a prevence**

6.1 Trendy v systému služeb pedagogicko-psychologického poradenství

Pedagogicko-psychologické poradenství zahrnuje systém služeb, které poskytují školy a školská poradenská zařízení dětem a žákům ve věku zpravidla od 3 let do ukončení vzdělávání na střední, resp. vyšší odborné škole, jejich zákonným zástupcům, učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům. Hlavním trendem pedagogicko-psychologického poradenství byl v roce 2007 důraz na poskytování podpurných poradenských služeb v kontextu **rovných podmínek a příležitostí** ve vzdělávání. Koncept rovných příležitostí (equal educational opportunity) vychází ze snahy vyrovnávat podmínky pro vzdělávání, kdy ve školních třídách je různé sociální složení, různá úroveň předpokladů pro vzdělávání, ale stejní učitelé. Klíčovou figurou v celém procesu vzdělávání je tedy učitel, který musí **současně zajišťovat osnovy učiva v mezích vysokého vzdělávacího standardu, zabývat se vlastními odbornými a pedagogickými kompetencemi**. Dále se od učitele očekává, že dokáže rozpoznat příznaky speciální vzdělávací potřeby a upozornit včas rodiče žáka, případně další odborníky, kteří zajišťují podpurné poradenské služby.

Učitelé aplikují odborná doporučení pro práci s žákem, zavádí je do vzdělávací praxe, podílí se na vytváření individuálního vzdělávacího plánu (dále jen IVP). Ve školách učitelé spolupracují s dalšími odborníky – speciálními pedagogy, logopedy, asistenty pedagoga případně se školními psychology a dále spolupracují se školskými poradenskými zařízeními a školskými zařízeními pro preventivně výchovnou péči.

Proces integrace je tedy velmi náročný, zahrnuje nikoliv pouze správní akt o poskytnutí finančních prostředků na žáka s definovanou potřebou podpurných opatření. Náročnost celého integračního procesu se tak někdy projevuje v rozporu mezi stanovenými opatřeními ve vzdělávací politice a z toho vyplývajících organizačních opatření, preferovanými postupy školských poradenských zařízení a potřebami žáka.

Uplynulé období bylo poznamenáno snahou o redefinování speciálních vzdělávacích potřeb od prosté sociální topografie k přesnějšímu vymezení skutečných potřeb žáka, k vyspecifikování forem a obsahů speciálního vzdělávání žáka a míry **podpurných opatření v závislosti na potřebách a právech žáka (dítěte)**.

Ve školách vznikají školní poradenská pracoviště, tento model práce ověřujeme i prostřednictvím projektů ESF, například VIP-Kariéra cestou inkluze žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, posílení a zkvalitnění **poradenských služeb pro žáky** se sociálním znevýhodněním, pokračuje trend posilování poradenských služeb poskytovaných ve školách.

Stanovení standardních činností pro pedagogicko-psychologické poradny (dále „PPP“), speciálně pedagogická centra (dále „SPC“) a pro poradenské činnosti školy, umožnilo vytvoření mechanismů pro zajištění srovnatelné úrovně poradenských služeb ve všech krajích ČR (vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poraden-

ských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních). Velká pozornost se věnuje ochraně práv uživatelů poradenských služeb, kdy formou informovaného souhlasu jsou uživatelé služeb podrobně seznámeni s charakterem služby, s jejími cíli a z toho plynoucími závěry, které přináší klientovi řadu pozitiv, ale i případných změn, které mohou znamenat zvýšené nároky na klienta. Klientovi je garantována ochrana osobních údajů v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Za účelem zvýšení kvality a sjednocení úrovně poskytovaných poradenských služeb ve školských poradenských zařízeních byly zpracovány nejčastěji stanovované obligatorní diagnózy v PPP a SPC, které specifikují u vybraných okruhů poradenské diagnostické a intervenční práce, které vyplývají zejména z § 16 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a stanovují diagnostický a intervenční postup včetně volby vhodných diagnostických nástrojů. Pozornost je věnována především specifickým poruchám učení a chování, faktorům školní zralosti a sociokulturního znevýhodnění, problematice vad řeči, specifickým poradenství pro cizince, mimořádně nadaným žákům.

Byla také zpracována **metodická doporučení** pro psaní zpráv ze speciálně pedagogického a psychologického vyšetření ve školských poradenských zařízeních.

Pro pomoc poradenským zařízením v oblasti pedagogicko-psychologických intervencí a postupů při **diagnostice mimořádného nadání**, ale i v dalších aspektech pedagogicko-psychologické práce s těmito žáky, a pro koordinaci aktivit škol, které v rámci individuálních či skupinových integrací nabízejí specializované vzdělávací příležitosti skupině mimořádně nadaných žáků byla při Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR (dále jen IPPP ČR) zřízena skupina tzv. „krajských koordinátorů péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních“. Její členové pracují již pátým rokem, je složena z vybraných odborníků z PPP (0,5 úvazku v každém kraji), kteří procházejí rozsáhlým systémem vzdělávání v různých aspektech problematiky péče o nadané, participují na standardizaci nástrojů pro diagnostiku mimořádného nadání, na výzkumných aktivitách v této oblasti apod. Kromě své koordinační role také působí na poli dalšího vzdělávání – své nově získané informace v problematice péče o nadané žáky šíří mezi svými kolegy v poradenství a školí také učitele mateřských, základních a středních škol. Byla zvažována možnost zahájení školní docházky pro žáky mladší šesti let, pokud jsou mimořádně nadaní a fyzicky vyspělí.

V roce 2007 byly postupně uzavírány základní metodologické kroky v oblasti péče o mimořádně nadané, zejména na úrovni poradenské. Byla dokončena standardizace diagnostického nástroje SON-R 2,5-7, který lze použít také pro identifikaci nadaných předškoláků, byl dokončen soubor doporučovaných psychodiagnostických metod pro identifikaci nadání, byla započata validizace identifikačního nástroje pro užití přímo učiteli na školách. V neposlední řadě byla IPPP ČR ukončena další fáze longitudinálního výzkumu, která přinesla základní přehled

o charakteristikách populace nadaných dětí a žáků ve věku od 2,5 do 7 let.

Během roku je také ve spolupráci s krajskými koordinátory péče mapována a ověřována poradenskou praxí, zejména pak povaha a rozsah spolupráce pedagogicko-psychologických poraden se školami v oblasti spolupráce na tvorbě IVP.

Mezinárodní spolupráce

V roce 2007 se konalo pracovní setkání zástupců ministerstev školství ČR, Slovenska, Slovinska, Rakouska, Polska a Německa, na kterém byly diskutovány strategie financování péče o nadané a vzdělávání učitelů v jednotlivých státech.

Společně s organizací ECHA (evropská organizace věnující se problematice vzdělávání nadaných žáků) jsme realizovali výzkumné šetření v ČR, které mapuje rozsah péče o nadané, které se tak stalo součástí rozsáhlé komparativní evropské studie v dané oblasti.

6.2 Asistenční služby ve vzdělávání, přibližování služeb klientovi ve škole

Velká pozornost je stále věnována asistenčním službám ve vzdělávání, asistenti vytvářeli podporu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména u žáků s těžkým zdravotním postižením pomáhali při řešení výukových a výchovných obtíží včetně domácí přípravy na školu. Role asistenta pedagoga vytváří také můstek mezi světem zdravých a nemocných, případně znevýhodněných žáků. V roce 2007 byl realizován projekt *Vzdělávání asistentů pedagoga*, tento projekt byl realizován ve spolupráci s MHMP a s vybranými Úřady práce ČR. Zaměřil se na přípravu asistentů pedagoga pro práci se zdravotně postiženými i sociokulturně znevýhodněnými. Role asistentů se výrazně liší v závislosti na příjemcích služby. Postavení asistentů pedagoga je však dosud nesystémové, protože jejich přítomnost ve škole je vázána na objemu finančních prostředků kraje, které na tyto služby vyčlenil. Výzkum i mezinárodní doporučení pro oblast asistenčních služeb poukázaly na nutnost odborných kompetencí asistenta pro sociokulturně znevýhodněné, jinak se stává zejména prostředníkem komunikace s komunitou, tuto roli však již nyní zastávají sociální pracovníci a krajští romští koordinátoři. Navíc skupinu sociálně znevýhodněných tvoří také majoritní populace nebo cizinci, kde jsou požadavky na obsah asistenční služby odlišné.

V souvislosti s usnesením vlády ČR č. 1004/2005 vplynul pro resort školství úkol, který je součástí opatření *Národního plánu podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006–2009*. Tímto úkolem bylo vytvořit doporučený postup při umisťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením. (viz *Rozpis gesce úkolů vyplývajících z vládního usnesení č. 1004/2005 ze dne 17. 8. 2005, Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006–2009, č. j. 35 916/2005-24, I. kapitola č. 1 Vzdělávání a školství, úkol 1.5.*)

V rámci spolupráce Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR, odboru 61 MŠMT a odborných pracovníků z pedagogické praxe byl vytvořen materiál *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Podnětem k jeho tvorbě, kromě zadání ve smyslu výše uvedeného úkolu, byla stále vzrůstající potřeba asistenčních služeb při vzdělávání žáků se zdravotním postižením a časté dotazy na možnosti a postup při zajištění asistentů pedagoga z řad pedagogických pracovníků škol a poradenských zařízení a pracovníků státní správy, především OŠ KÚ. Připravený text je zveřejněn na webových stránkách MŠMT v oddíle Speciální vzdělávání, na webových stránkách IPPP ČR a Asociace pracovníků speciálně pedagogických center. Byla vytvořena i tištěná verze materiálu v nákladu 1 000 kusů a je postupně předávána k využití v pedagogické praxi.

IPPP ČR se v rámci svých odborných činností již řadu let zaměřuje na problematiku kvalitních poradenských služeb a na podporu vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra. Od roku 2001 IPPP ČR zajišťuje odbornou garanci systému poradenských služeb pro žáky s poruchami artistického spektra prostřednictvím metodické podpory a spolupráce s krajskými koordinátory, kteří pracují ve všech krajích ČR. Po skončení projektu v roce 2006 byl zpracován rozsáhlý metodický materiál, který podává informaci o průběhu a plnění úkolů v rámci poradenství (včetně diagnostiky) a vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra. Zpracovaný materiál obsahuje údaje k celkové situaci v ČR a návrh úkolů na další období, jeho součástí jsou i příspěvky krajských koordinátorů ke konkrétní situaci v jednotlivých krajích. Materiál je veřejně přístupný na webových stránkách IPPP ČR a MŠMT. Aktivity IPPP ČR v této oblasti pokračují i v roce 2007.

Trend přibližování poradenských služeb ke klientovi ve škole pokračoval i v roce 2007. Na školách působilo okolo 100 školních psychologů a školních speciálních pedagogů. V rámci projektu ESF VIP-Kariéra působilo 102 dalších psychologů a speciálních pedagogů. V rámci projektu ESF byla školními psychology poradenská služba poskytnuta 118 902 žákům, 26 729 učitelům a 15 320 rodičům za uvedené období; speciálními pedagogy byla služba poskytnuta 106 488 žákům, 31 136 učitelům a 14 639 rodičům. Poskytnuté služby se orientovaly na integraci žáků se specifickými poruchami učení a chování (4 206 žáků v zapojených školách), na žáky s poruchami komunikace (723 žáků), početná byla také skupina žáků s mentálním postižením (338 žáků), žáků se zdravotním znevýhodněním bylo 193. Pracovalo se také s 50 mimořádně nadanými žáky. Poradenské služby ve školách se dále orientovaly na práci se třídou, na prevenci rizikového chování a na poskytování kariérového poradenství.

Součástí projektu je také rozsáhlá metodická pomoc zapojeným školám, zavedení stálé konzultační služby k problematice školních poradenských služeb, příprava a realizace uceleného systému vzdělávání školních psychologů a školních speciálních pedagogů ze zapojených

škol a vzdělávací podpora činnosti výchovných poradců, školních metodiků prevence i ostatních pedagogických pracovníků těchto škol. Výsledky projektu pomohou dalším školám při budování školních poradenských pracovišť a poskytování služeb pedagogicko-psychologického a kariérového poradenství.

V roce 2007 pokračovala v poskytování poradenských služeb také **Střediska integrace menšin (SIM)**, která vznikla z podpory ESF v 5 krajích ČR (Středočeský, Olomoucký, Ústecký, Moravskoslezský, Jihomoravský). Střediska pracovala jako detašovaná pracoviště IPPP ČR a poskytovala vzdělávací a pedagogicko-psychologické poradenské služby žákům a jejich rodičům ze sociokulturně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí. Velká pozornost byla věnována včasné péči o tyto žáky (více jak 2 080 klientů), včasná péče se zaměřuje na práci s matkami a dětmi v období předškolní výchovy, na přípravu na vstup do školy, specifikaci vzdělávacích potřeb při zahájení vzdělávání ve vztahu k individualitě dětí a v kontextu jejich kulturní odlišnosti a aktuální sociální situace. Ve vztahu k matkám se péče orientuje na podporu a posílení jejich výchovných a sociálních dovedností.

Charakter práce s rodinou, s matkami, vyžaduje vedle odborných kompetencí zejména schopnost pracovníků SIM získávat si důvěru v komunitách, se kterými pracují. Na tuto skutečnost upozorňují sociální pracovníci a psychologové v souvislosti s prací v romské, ale např. také v arabské komunitě. Střediska dále poskytovala služby pedagogům a asistentům pedagoga, kteří působí ve školách, které vzdělávají tyto žáky. Činnost Středisek měla také **výrazně preventivní charakter** ve vztahu k prevenci záškoláctví, neprospěchu i dalších forem rizikového chování včetně prevence závislostí. Prováděná osvěta mezi matkami z cílové skupiny projektu byla orientována převážně na zdravý životní styl a na prevenci nakažlivých onemocnění.

6.3 Síť poraden a speciálně pedagogická centra

Síť **pedagogicko-psychologických poraden** tvořilo v roce 2007 celkem 56 právních subjektů zřizovaných kraji, 2 soukromé poradny a 1 poradna církevní. V krajích Ústeckém, Plzeňském, Jihočeském a Olomouckém zajišťovaly služby pracoviště sloučená do jednoho právního subjektu, v ostatních krajích působilo několik samostatných právních subjektů. Dostupnost poraden je v celé ČR poměrně dobrá, prakticky ve všech krajích jsou jejich služby přibližovány klientům také pomocí odloučených pracovišť (v roce 2007 působilo v ČR celkem 80 odloučených pracovišť PPP). Poradny měly v roce 2007 v přepočtu na plně zaměstnané celkem 896,7 zaměstnance, z toho bylo 439,6 psychologů, 288,1 speciálních a 12,5 ostatních pedagogů, 113,6 sociálních pracovníků a 42,9 pracovníků jiných profesí. Počet psychologů, speciálních pedagogů a sociálních pracovníků zaměstnaných v PPP zůstal prakticky stejný jako v předchozím roce, snížil se ale celkový počet administrativních pracovníků a technického personálu (pracovníci jiných profesí).

Z analýzy celkového počtu výkonů poraden ve vztahu k počtu klientů, kteří byli nově přijati do jejich péče je patrné, že pokračuje a zrychluje se trend nastartovaný v předchozích letech – nárůst klientů se závažnějšími problémy, které vyžadují ze strany poraden dlouhodobou nebo opakovanou péči o tyto klienty. Poradny přijaly v roce 2007 celkem 168 068 nových klientů, což je proti předchozímu roku o 6,7% méně. Tento pokles je však doprovázen významným nárůstem počtu výkonů: v roce 2007 uskutečnily poradny 431 986 individuálních a 17 204 skupinových setkání s klienty a jejich zákonnými zástupci, což je celkem o 21,2% více než v roce 2006. Zvýšil se také počet reedukačních a terapeutických pobytových akcí, které poradny pro své klienty realizují (celkem bylo realizováno 199 takovýchto pobytů). Poradny připravily v roce 2007 celkem 108 710 odborných posudků, které sloužily jako podklad pro vzdělávací opatření realizovaná školami, z nich 23 880 obsahovalo doporučení k integraci.

Ve struktuře klientů poraden je patrný určitý nárůst poměrného zastoupení jednak předškolních dětí se zdravotním postižením a jednak žáků středních škol, kteří byli do péče poraden přijati z důvodu výukových problémů (zde lze předpokládat souvislost s rozšiřující se péčí středních škol o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami). Oproti roku 2006 došlo v roce 2007 k mírnému snížení rozsahu metodické práce poraden s učiteli a poklesu počtu poradnami připravených metodických a osvětových materiálů pro pedagogy a rodiče, vzrostl však počet projektů, které poradny připravily pro školy nebo ve spolupráci s nimi.

Speciálně pedagogická centra jsou organizačními součástmi škol vzdělávajících žáky s různými druhy zdravotního postižení. Zvyšující se počet žáků s postižením kombinovaným vede v posledních několika letech k rozšiřování kompetencí mnoha speciálně pedagogických center – z původně přesně vymezeného zaměření SPC na jeden druh zdravotního postižení klientů rozšiřují SPC služby i na další druhy. Centra již tedy není možno striktně členit podle druhu zdravotního postižení klientů, kterým poskytují služby. Tento trend souvisí s i potřebou pokrýt v rámci každého kraje služby o klienty se všemi druhy zdravotního postižení.

V roce 2007 tvořilo síť 101 SPC s 27 odloučenými pracovišti. SPC měla v přepočtu na plně zaměstnané celkem 413 zaměstnanců, z toho bylo 262,3 speciálních pedagogů, 80,6 psychologů, 58,9 sociálních pracovníků a 11,2 pracovníků jiných profesí. Oproti roku 2006 došlo ke zvýšení celkového počtu psychologů center o 7%, zatímco počet speciálních pedagogů, sociálních pracovníků ani zaměstnanců jiných profesí se prakticky nezměnil.

Centra poskytla v roce 2007 služby celkem 47 356 klientům se zdravotním postižením, z toho 27 594 (58,2%) tvořili klienti individuálně integrovaní v běžných školách. Oproti roku 2006 došlo ke zvýšení celkového počtu klientů, kterým byly poskytnuty služby SPC o 10,1%, nejvýznamnější rozdíl je právě v počtu klientů individuálně integrovaných. Pokud jde o věkovou strukturu klientů SPC, stejně jako v předchozím roce byly mezi klienty center

nejčastěji zastoupeny děti v předškolním věku (44,7 % z celkového počtu klientů).

Centra uskutečnila v roce 2007 celkem 268 185 individuálních a 8 936 skupinových setkání s klienty a jejich zákonnými zástupci, tato setkání zahrnovala vedle komplexních, nebo speciálně pedagogických, anebo psychologických vyšetření a intervencí také sociálně právní poradenství. Zpracovala 29 126 odborných posudků sloužících jako podklady pro vzdělávací opatření (z nich 10 381 obsahovalo doporučení k individuální nebo skupinové integraci) a 9 680 individuálních vzdělávacích plánů pro žáky se zdravotním postižením a uskutečnila 78 pobytových akcí se zdravotně postiženými dětmi a žáky. Míra nárůstu těchto odborných výkonů center oproti roku 2006 odpovídá již zmíněnému zvýšení celkového počtu klientů SPC, ke kterému v roce 2007 došlo. SPC poskytla v roce 2007 také 60 638 individuálních nebo skupinových konzultací pedagogům, realizovala 2 651 propagačních, dotazníkových a informačních akcí pro pedagogickou a rodičovskou veřejnost a podílela se i na řadě projektů realizovaných školami.

6.4 Prevence sociálně patologických jevů

Koncepčním východiskem prevence sociálně patologických jevů v resortu školství v roce 2007 byla *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti MŠMT na období let 2005–2008* zpracovaná v návaznosti na *Národní strategii protidrogové politiky 2005–2009* a *Strategii prevence kriminality na léta 2004–2007*. Systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit ve školách je tzv. **minimální preventivní program**, jehož realizace podléhá kontrole České školní inspekce. Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu náleží v souladu s vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ke standardním činnostem školního metodika prevence. V roce 2007 byl upraven *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* (Věstník MŠMT, č. 11/2007). Prioritou školních preventivních programů je vytváření **školní preventivní strategie**, která má oporu také ve školním vzdělávacím programu; v roce 2007 byl důraz na proměnu školy, komunikaci, kooperaci a zdravý životní styl. Většina škol měla svůj preventivní program koncipován na více let s konkretizací úkolů, cílů a aktivit pro každý školní rok; školní metodici sledovali jeho průběh a na konci školního roku prováděli vyhodnocení jeho účinnosti (tj. do jaké míry bylo dosaženo cílů stanovených pro příslušný školní rok). Činnost školního metodika prevence je činností specializovanou, kvalifikačním předpokladem pro její výkon je absolvování studia k výkonu specializovaných činností v oblasti prevence sociálně patologických jevů v rozsahu nejméně 250 hodin. V roce 2007 realizovaly toto studium vybrané vysoké školy a některé další organizace, které nabízely akreditované programy. Na řadě škol vykonává úkoly školního metodika prevence výchovný poradce a tyto role nejsou odděleny.

Odbornou a metodickou podporu školám v oblasti prevence poskytují metodici prevence v PPP. Vymezení jejich činnosti v metodickém pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (č.j. 14514/2000-51) z roku 2000 plně neodpovídá současným požadavkům. Jako nezbytné se proto ukazuje nové stanovení obsahu, rozsahu a podmínek činnosti těchto odborníků. V rámci projektu ESF VIP-Kariéra bylo realizováno šetření v zapojených školách, které se zaměřilo na preventivní strategie škol. 92% škol má zpracovanou strategii primární prevence, nejčastěji se programy orientují na osobnostní rozvoj žáků, rozvoj zdravého životního stylu, na práci s třídními kolektivy, na výukové programy s preventivními tématy, na rozvoj komunikačních technik. V některých školách se začaly objevovat také programy na předcházení agresivnímu chování, šikany, na zneužívání návykových látek a na prevenci záškoláctví. Na 26% sledovaných škol má vytvořen krizový plán jak postupovat v případě výskytu rizikového chování v prostředí školy.

Požadavek na zvýšení kvality poskytovaných preventivních služeb se pak odráží zejména v procesu certifikací programů primární prevence užívání návykových látek, byl zahájen v říjnu 2006. **Certifikace** probíhají v souladu s dokumentem *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek* schváleného Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky a MŠMT. V roce 2007 byla také zahájena revize podkladů pro standardizaci programů specifické primární prevence zaměřených na ostatní oblasti sociálně nežádoucího chování a byly vyspecifikovány základní okruhy rizikového chování i ve školním prostředí.

V průběhu roku 2007 bylo přijato 34 žádostí o certifikaci v rozsahu 48 programů primární prevence užívání návykových látek. Z přijatých žádostí bylo realizováno 30 místních šetření, ve 4 zřízeních bude realizováno místní šetření v lednu a únoru 2008.

Celkově od spuštění certifikačního procesu ke dni 31. 12. 2007 bylo realizováno 31 místních šetření v rozsahu 44 programů. V procesu certifikace neuspěla celkem dvě zařízení. Jedno zařízení podalo proti rozhodnutí odvolání a stížnost na MŠMT, která byla vyřízena ve prospěch původního rozhodnutí certifikaci neudělit.

Dále byla v tomto roce zahájena evaluace celého certifikačního procesu. Byly vytvořeny dotazníky pro certifikátory a pro zařízení, která prošla procesem certifikace. Z dotazníků byla sebrána data od respondentů, která budou následně vyhodnocena. Dále byla vytvořena mezi-resortní pracovní skupina zabývající se evaluací procesu a revizí výše zmíněných dokumentů. Dále bylo ověřováno fungování následujících dokumentů:

- Manuál certifikátora (včetně Prohlášení certifikátora a Čestného prohlášení)
- Metodika místního šetření
- Etický kodex certifikátora
- Sebehodnotící dotazník
- Dotazník zájemce o program
- Žádost a závazná objednávka
- Certifikační řád

- Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek (PPUNL)

Průběžně byly vytvářeny podklady pro webové stránky Agentury pro certifikace, tyto stránky spravovány a aktualizovány. Byl realizován kurz pro poskytovatele programů PP UNL na MŠMT. Byly připravovány podklady pro zasedání Výboru pro udělování certifikací a tištěny certifikáty pro zařízení, která uspěla.

Pracovnice Agentury pro certifikace se zúčastnila setkání pracovní skupiny svolané Evropským centrem pro drogy a drogové závislosti (EMCDDA), na tomto setkání referovala o stavu certifikačního procesu a standardů v Čechách, přivezla materiály pro komparaci.

Agentura pro certifikace realizovala celostátní dotazníkové šetření monitorující aktuální situaci v oblasti všeobecné a selektivní prevence a připravovala na jeho základě podklady pro NMS (pro evropské dotazníky a závěrečnou zprávu pro EMCDDA za Českou republiku).

6.5 Kariérové poradenství realizované NÚOV

Národní ústav odborného vzdělávání se dlouhodobě zabývá otázkami připravenosti absolventů pro celoživotní uplatnitelnost na trhu práce. S reflexí těchto požadavků v počáteční odborné přípravě úzce souvisí podpora kariérového rozhodování a orientace ve světě práce prostřednictvím vzdělávání a poradenství. V této oblasti NÚOV vyvíjí řadu analytických, koncepčních, vzdělávacích, informačních a diseminačních aktivit. Ukázkou nezbytného propojení s praxí je mj. osmileté **působení Centra kariérového poradenství** při NÚOV. Jako vyhledávaný zdroj informací pro školy, žáky, rodiče i dospělé zájemce o vzdělávání tak NÚOV poskytuje cennou reflexi reálných informačních potřeb širokého spektra klientů.

Iniciativy NÚOV mají širší rozměr a zaměřují se na trvalý rozvoj a zkvalitňování služeb v oblasti podpory kariérového rozhodování širokému okruhu cílových skupin, zkvalitňování informačního a vzdělávacího zázemí pro poskytovatele i příjemce kariérového poradenství a vzdělávání (v rámci systémového projektu MŠMT VIP Kariéra – informační systém **ISA**, vzdělávání pedagogických a poradenských pracovníků formou e-learningu **eKariéra**) a vyhledáváním a rozvíjením dalších specifických témat. Cílem veškerých aktivit NÚOV je informačně podporovat spektrum poskytovatelů kariérového poradenství ve školách i mimo školu a zároveň zajišťovat přímý kontakt s cílovými uživateli nabízených služeb.

Ke stěžejním činnostem Centra kariérového poradenství NÚOV patří poskytování individuálního informačního poradenství souvisejícího s rozhodováním v otázkách volby vzdělávací dráhy, a to jak v rámci počátečního, tak dalšího vzdělávání. Služby jsou určeny nejen žákům a absolventům základních, středních i speciálních škol a jejich rodičům, ale i zájemcům o nástavbové studium a o studium jiných forem než denních. Stejně tak Centrum kariérového poradenství NÚOV poskytuje informační a poradenské služby zdravotně či jinak znevýhodněným klientům a rizikovým skupinám mladistvých

s nízkými studijními i osobními ambicemi. Současně poskytuje informační podporu poskytovatelům poradenských služeb, jak školské veřejnosti – managementu škol a výchovným poradcům, tak pracovníkům mimoškolních poradenských subjektů.

Spektrum dotazů je velmi různorodé a týká se témat:

- *První profesní volba žáků základních škol*
- *Možnosti studia zdravotně či jinak znevýhodněných žáků a jejich integrace do běžných škol*
- *Vzdělávání v pozdějším věku – studium při zaměstnání*
- *Nástavbové studium*
- *Vyšší odborné vzdělávání*

Okruh témat se stále rozšiřuje. Dotazy se týkají např. možností uznávání kvalifikací, nejrůznějších otázek celoživotního vzdělávání, rekvalifikací, integrace imigrantů do českého vzdělávacího systému aj.

Vzdělávání – Informace – Poradenství – VIP Kariéra

Systémový projekt VIP Kariéra, naplánovaný na období 2005–2008, je řízen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a realizován Národním ústavem odborného vzdělávání a Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR.

Hlavním cílem projektu je zajistit informační, metodickou a vzdělávací podporu kariérového poradenství a vzdělání realizovaného ve školách a přispívat tím jak k podpoře kvalifikovaného rozhodování žáků základních a středních škol o další vzdělávací a profesní dráze, tak k prevenci předčasných odchodů žáků ze vzdělávání.

NÚOV se v rámci projektu zaměřuje na budování informačního systému **ISA** a na další vzdělávání výchovných – kariérových poradců a dalších pedagogických a poradenských pracovníků formou e-learningu s názvem **eKariéra**.

V rámci přípravy Informačního Systému o uplatnění Absolventů škol na trhu práce (**ISA**) byly postupně shromážděny a průběžně zveřejňovány informace o školách a oborech vzdělání, ale i poznatky o uplatnění absolventů škol na trhu práce získávané v rámci dílčích šetření a analýz. Informační systém ISA byl pro veřejnost zpřístupněn v září 2007 na webové adrese www.infoabsolvent.cz. Systém tvoří čtyři základní sekce – **Volba škol a oboru vzdělání, Absolventi a trh práce, Průvodce volbou povolání a Problémy při studiu**. V nich najdou uživatelé informace, které usnadní rozhodování při výběru budoucího povolání a vhodné vzdělávací dráhy. Sekce Volba škol a oboru vzdělání umožňuje vyhledávat velmi podrobné, komplexní a vzájemně provázané informace o oborech vzdělání, povoláních a školách včetně jejich vzdělávací nabídky pro rok 2008/9. Sekce Absolventi a trh práce nabízí odborné analýzy vztahující se především k uplatnění absolventů v praxi. Ty jsou zde předkládány ve formě strukturovaných statických stránek a interaktivních dynamických stránek, které umožňují z množství údajů vyhledat a zobrazit pouze požadované dílčí informace). V části Průvodce volbou povolání byly poutavou formou zpracovány krátké filmové ukázky, které ukazují scény z reálného pracovního prostředí a přibližují charakter činností, které jsou vykonávány v rámci zvoleného povolání. Sekce

Problémy při studiu je zaměřena na informační podporu při řešení problémů spojených s předčasnými odchody ze vzdělávání a poskytuje podpůrné informace, které mají žákovi umožnit zorientovat se v problému a naznačit možná řešení v problémových situacích, jež mohou v průběhu studia nastat.

Ke konci roku 2007 bylo zahájeno externí **ověřování funkčnosti a využití** internetového systému **ISA** formou hloubkových rozhovorů s řediteli škol, skupinových rozhovorů s výchovnými – kariérovými poradci, in hall testy mezi žáky ZŠ a SŠ a v neposlední řadě formou internetového dotazování. ISA je živým systémem, který je neustále aktualizován a doplňován o aktuální informace.

E-learningové vzdělávání eKariéra je dalším z pilířů projektu. Je určeno především výchovným – kariérovým poradcům a učitelům témat Výchovy k volbě povolání a Úvodu do světa práce, pro které představuje unikátní

příležitost studovat problematiku kariérového poradenství individuálně podle svých časových možností. Na webové adrese <http://ekariera.nuov.cz> je dostupné **virtuální školící pracoviště** s nonstop přístupným vzdělávacím programem, který je rozdělen do deseti navazujících studijních modulů, věnovaných kariérovému rozhodování, komunikaci v kariérovém poradenství či orientaci ve vzdělávací soustavě a v nabídce škol. Další okruhy se týkají vstupu do světa práce, pracovně právní a sociální problematiky a informačních zdrojů pro kariérové poradenství.

Do konce roku 2007 proběhlo již **pět studijních běhů** a celkový počet frekventantů je 5 070. Studujícím pedagogům pomáhají tutoři, tedy odborníci, kteří je didakticky vedou a prostřednictvím diskusního fóra či on-line poradny řeší případné studijní otázky a komplikace.

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Jak jsou školy připraveny na reformu

Na konci školního roku 2006/2007, tedy v podstatě bezprostředně před začátkem výuky podle školních vzdělávacích programů, byla zjišťována **situace ve školách z pohledu připravenosti na výuku dle kurikulární reformy**. Jako nástroj sloužilo dotazníkové šetření mezi řediteli základních škol v rámci projektu *Rychlá šetření*. Cílem bylo zjistit postoj ředitelů základních škol k zavedení rámcových vzdělávacích programů a navazujících školních vzdělávacích programů. Základní soubor byl sestaven jako náhodný výběr reprezentativní vzhledem ke kraji a zřizovateli a zahrnoval 4 000 škol (bráno podle IZO ředitelství) majících jako součást základní školu. S ohledem na obsah šetření byly v základním souboru zastoupeny i školy při zdravotnických zařízeních a školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami; naopak školy s víceletými gymnázii bez ZŠ do základního souboru zahrnuty nebyly. Z celkového počtu 4 000 základních škol **se účastnilo** (tj. dotazník vyplnilo a odeslalo) **2 185 škol** (bráno podle IZO ředitelství), tedy **návratnost činila 54,6%**.

Vzhledem k tomu, že některé otázky byly ve stejném nebo téměř stejném znění zadány v některých předchozích rychlých šetřeních, mohlo být provedeno i několik meziročních srovnání, a to vždy pouze na školách, které se účastnily obou (respektive všech tří) srovnávaných šetření.

7.1 Zavedení školního vzdělávacího programu

Pro přibližně třetinu škol (33,2%) znamenalo zavedení rámcových vzdělávacích programů a navazujících školních vzdělávacích programů **malou změnu**. Mírně menší podíl škol (31,5%) označil zavedení těchto programů za **velkou, ale zbytečnou změnu**. **Velkou, přínosnou změnou bylo zavedení ŠVP pro 22,5% škol**. Necelá desetina ředitelů nedokázala posoudit, k jaké změně po zavedení nových vzdělávacích programů na jejich školách došlo. Zavedení ŠVP neznamenovalo žádnou změnu pouze pro nepatrný podíl škol (3,4%).

Během doby se snižoval podíl škol, které neuměly posoudit, jak velkou změnou bude pro ně zavedení ŠVP. To souvisí s tím, že školy získávaly postupně informace a v posledním školním roce začaly na vlastním ŠVP pracovat, takže míru změn mohly posuzovat stále lépe. Dále je zřejmé, že v době přípravy nového školského zákona školy vnímaly budoucí změny méně citlivě než bezprostředně po schválení školského zákona (září 2004), kdy výrazně vzrostl podíl škol očekávajících velké změny. Naopak poté, co škola vytvořila vlastní ŠVP, počet škol očekávajících velké změny opět klesl. V grafu 1 je vidět i to, že ve všech uvedených šetřeních **vnímaly zavedení ŠVP jako velkou změnu výrazně častěji školy s větším počtem žáků**, pro školy s mnoha žáky tedy znamenalo zavedení ŠVP výrazně větší změnu než pro malé.

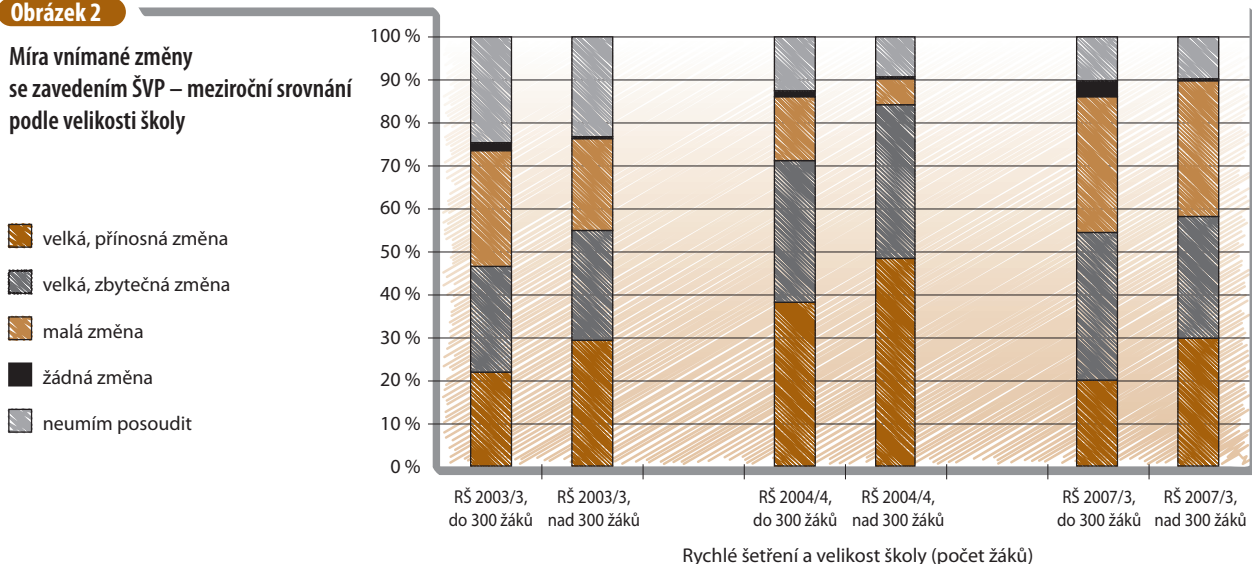
Pro více než čtyři pětiny škol (81,7%) bylo zavedení RVP a navazujících ŠVP náročné. Vysoce náročné to přitom bylo pro 30,5% respondentů, více než polovina (51,2%) označila zavedení nových vzdělávacích programů za spíše náročné. Zhruba desetina škol (10,3%) posoudila zavedení RVP a ŠVP jako spíše nenáročné. Za zcela nenáročné považoval zavedení těchto vzdělávacích programů pouze minimální podíl ředitelů (0,8%). Náročnost zavedení RVP a ŠVP neumělo posoudit 7,3% škol. **Oproti roku 2004 se obavy škol z náročnosti zavedení ŠVP za poslední tři roky zmírnily**, například podíl odpovědí „spíše nenáročné“ se ztrojnásobil. Překvapivě však také **vzrostl podíl škol, které nedokáží náročnost zavedení ŠVP posoudit**.

7.2 Přínos tvorby školního vzdělávacího programu

Pro dvě třetiny škol byla samotná tvorba ŠVP **přínosem**. Určitý souhlas vyslovilo 13,1% ředitelů, **spíše souhlasilo 53,9%**. Pro více než čtvrtinu škol (25,6%) příprava ŠVP spíše nebyla přínosná a žádný přínos nespatřuje v tvorbě ŠVP 4,9% škol. Nepatrný podíl dotázaných (2,6%) nedovedl přínos ŠVP posoudit. **Přínos**

Obrázek 2

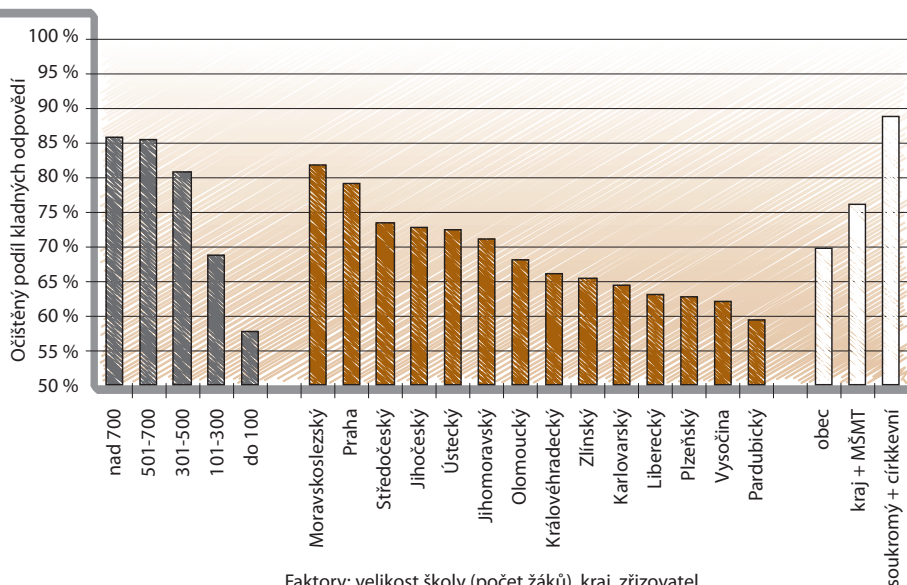
Míra vnímané změny se zavedením ŠVP – meziroční srovnání podle velikosti školy

Rychlé šetření a velikost školy (počet žáků)

Obrázek 3

Byla samotná tvorba ŠVP pro školu přínosem? – čistý vliv velikosti školy, kraje a zřizovatele

Faktory: velikost školy (počet žáků), kraj, zřizovatel

samotné tvorby ŠVP závisí na velikosti školy, kraji i zřizovateli. Podobně jako u vnímání míry změny považovaly za přínosnější tvorbu ŠVP častěji školy s více žáky (až 85%), zatímco malé školy takový přínos neviděly (57%). Z krajského pohledu největší přínos viděly školy v Moravskoslezském kraji a Praze (očištěný podíl¹² kladných odpovědí přibližně 80%). Zcela zřetelné bylo také **masivnější vnímání přínosu na soukromých a církevních školách.**

Podle ředitelů byla tvorba ŠVP přínosem v tom, že **učitelé tato činnost donutila více přemýšlet o obsahu výuky** (68,6%). Necelá polovina ředitelů (47,5%) uvedla, že **učitelé začali spolu více komunikovat**. O něco menší podíl dotázaných označuje za přínos tvorby ŠVP **zpracování analýzy dosavadní činnosti školy** (45,9%) a **významné**

¹² Očištěné podíly – jedná se o podíly v situacích, kdy se analyzuje vliv několika faktorů najednou a kdy se tyto faktory mohou mezi sebou navzájem ovlivňovat (například rozložení škol podle velikosti je jiné u obecních a jiné u soukromých či církevních škol, liší se i v jednotlivých krajích apod.). V takovém případě jsou hodnoty podílů či průměrů očištěny od vlivu ostatních faktorů a mohou se lišit od obvyklých aritmetických průměrů.

zdokonalení v týmové spolupráci pedagogů (44,5%). Ve dvou pětinach škol (39,6%) získali učitelé informace o změnách v oblasti kurikula. Asi pro třetinu škol je ŠVP přínosnou možností vytvořit vlastní školní kurikulum a porozumět významu klíčových kompetencí. Ve 28,4% škol si učitelé uvědomili, co je pro ně ve vzdělávání důležité, a dokázali se na tom shodnout. Pouze v 8,8% škol se podařilo zapojit do diskusí o změnách výuky rodiče.

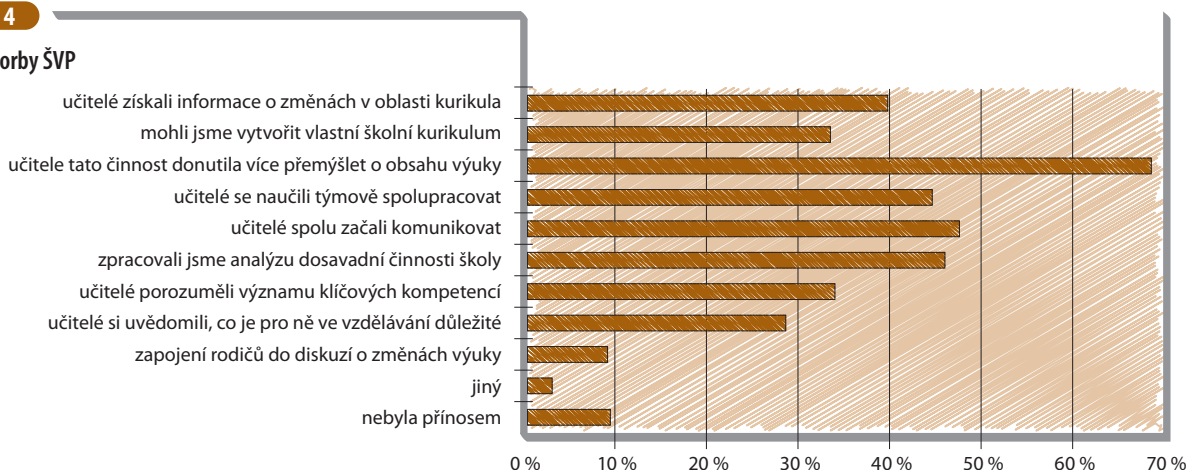
7.3 Podíl učitelů na tvorbě ŠVP a ztotožnění s cíli

Ve více než dvou třetinách škol (67,3%) se na tvorbě ŠVP reálně podíleli všichni učitelé. Více než 80% pedagogů spolupracovalo na vytváření ŠVP v další pětina (21,5%) škol. Celkem se tedy v naprosté většině škol zapojili do tvorby ŠVP všichni nebo téměř všichni učitelé.

Podíl učitelů, který se reálně zapojil do tvorby ŠVP, se významně lišil podle velikosti školy. V menších školách (do 300 žáků) se přibližně ve třech čtvrtinách případů zapojili všichni učitelé, zároveň se ale objevilo i několik případů, kdy se do tvorby ŠVP zapojila méně než polo-

Obrázek 4

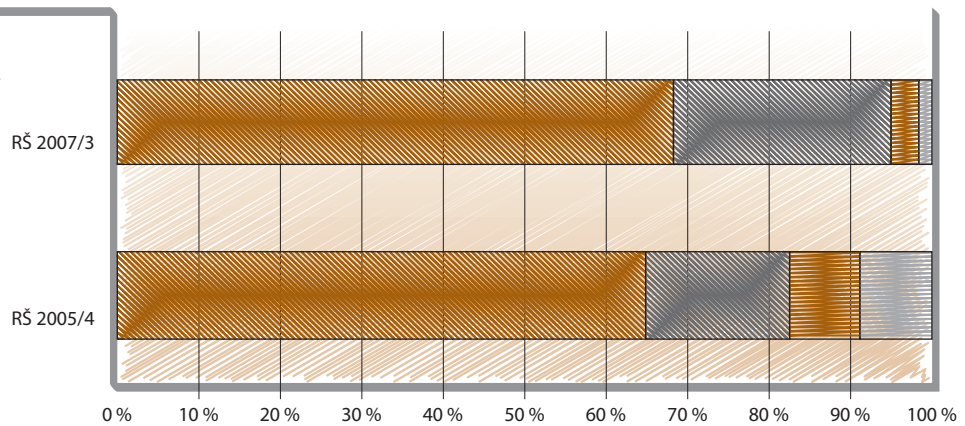
Přínos tvorby ŠVP

Obrázek 5

Jaká část učitelů se reálně podílela na tvorbě ŠVP – meziroční srovnání

- všichni
- nad 60 %
- 21–60 %
- do 20 %

vina učitelů. Aktivní účast všech učitelů na menších školách je logická, neboť tyto školy mají učitelů málo, takže není těžké zapojit všechny; na druhou stranu menší školy častěji použily již hotový ŠVP někoho jiného, případně na něm mohly spolupracovat s dalšími podobnými školami. Ve školách nad 300 žáků se všichni učitelé zapojili jen v 55 % případech.

Zatímco v roce 2005 připouštěla téměř pětina škol, že se tvorby ŠVP bude účastnit méně než 60 % učitelů, realita byla jiná a ve skutečnosti takových škol bylo pouhých 5 %. Záměr zapojit všechny učitele školy se naopak podařilo realizovat a podíl škol s plnou účastí se v roce 2005 i nyní pohybuje mezi 60 a 70 %.

V necelé čtvrtině škol (24,7 %) se s cíli kurikulární reformy ztotožnilo více než 80 % učitelů. Souhlas s cíli reformy vyslovilo přibližně v pětině škol 41–60 % pedagogů. V mírně menším podílu škol (18,4 %) se ztotožnilo s cíli reformy 61–80 % vyučujících. **Všichni učitelé s nimi souhlasí zhruba v osmině škol (12,4 %).** Naopak ve 4,3 % škol se nikdo z pedagogů nezotožnil s reformními cíli.

Ve školách do 100 žáků se s cíli reformy ztotožnil významně menší podíl učitelů než u všech ostatních škol. To souvisí s tím, že menší školy vnímaly reformu jako méně přínosnou (viz výše). Podíl učitelů ztotožněných s cíli reformy závisel i na kraji (nejmenší podíly uváděli ředitelé Ústeckého a Libereckého kraje, nejvyšší Pardubického a Zlínského kraje) a na zřizovateli (nejvyšší podíly jsou uváděny na školách s krajským zřizovatelem, nejmenší u soukromých a církevních škol). Při interpretaci je ale nutné vzít v úvahu, že o vlastním postoji nevyprávěli sami učitelé, nýbrž ředitelé škol.

Dále ředitelé škol odpovídali na otázku ohledně postoje učitelů jejich školy k reformě. Čtvrtina z nich uvedla, že jejich pedagogický sbor je s reformou ve stávající podobě spokojen. Konkrétně charakterizovali reformu, respektive přístup, s jakým ji učitelé naplňují, jako pozitivní, kladný a vstřícný. Druhou nejčtenější odpovědí, ke které se přiklonila pětina ředitelů, byl názor zcela opačný: Reforma je zbytečná a pedagogové naší školy ji chápou jako negativní. Více než 15 % škol s reformou spojuje velkou náročnost přípravy školního vzdělávacího programu, a to i ve volném čase pedagogů, která je navíc finančně neocenená. Mezi dotázanými bylo dále zhruba 6,2 % těch,

kteří zmínili názorovou rozdílnost napříč pedagogickým sborem. Poměrně často pak konkretizovali, že starší učitelé jsou z reformy rozpačití, mladší ji naopak nemají problém realizovat. Necelých 9 % ředitelů uvedlo, že reforma jim nic nového nepřinesla, neboť podobnými metodami vyučují již delší dobu. Zhruba 7 % ředitelů vyjádřilo názor, že reforma je pouhá povinnost vyplývající ze zákona, která se z tohoto důvodu musí plnit. Obdobný podíl ředitelů uvedl, že učitelé měli nejprve odmítavý přístup k realizaci reformy a později její přínosy uznali. Rovněž zhruba 12 % podíl dotázaných se k reformě stavil skepticky, s nedůvěrou popř. s obavami.

Ředitelé se také vyjadřovali jak jsou se vzniklým ŠVP spokojeni oni. Výrazná většina respondentů (88,4 %) je s ním v zásadě spokojena, budou jej však ještě upravovat. Velmi spokojeno je se svými ŠVP 5,1 % ředitelů, podle nichž nebudou tyto programy v budoucnu vyžadovat větších úprav. Podobný podíl dotázaných (5,4 %) není se ŠVP příliš spokojen a bude vyžadovat větší úpravy. Minimální podíl respondentů (1,1 %) uvedl, že s vlastním vzdělávacím programem není vůbec spokojen.

7.4 Obtížnost zavedení ŠVP, učební dokumenty

Respondenti považují v souvislosti s výukou podle vlastního ŠVP za nejméně obtížnou týmovou spolupráci pedagogického sboru (průměrné hodnocení 3 na škále 1–4; 1 = bude velmi obtížné, 4 = nebude vůbec obtížné). Přibližně podle třetiny z nich (33,9 %) nebude tato spolupráce vůbec obtížná. Na druhé straně pokládají ředitelé za nejvíce obtížnou podporu změn ve vzdělávání ze strany rodičů a také hodnocení klíčových kompetencí (v obou případech 2,2). U těchto položek necelá třetina (31,8 %), respektive čtvrtina (25,3 %) dotázaných uvedla, že jejich realizace bude velmi obtížná. Ostatní položky se v průměrném hodnocení příliš nelišily. Dosažení požadované výstupní úrovně žáků a zaměření na utváření klíčových kompetencí ohodnotili ředitelé 2,4. Vytvoření autoevaluačního systému dostalo od respondentů průměrné hodnocení 2,3.

Graf 5 uvádí meziroční porovnání odhadované obtížnosti pro tři vybrané oblasti. Dosažení požadované výstupní úrovně bylo v roce 2005 i 2007 vnímáno jako prak-

Tabulka 1

Očekávání v souvislosti s výukou podle vlastního ŠVP

Položka	Očekávání v souvislosti s výukou podle vlastního ŠVP (1 = bude velmi obtížné, 4 = nebude vůbec obtížné)				Celkem		Průměrné hodnocení
	1	2	3	4	%	Abs.	
dosažení požadované výstupní úrovně žáků	14,9	35,7	40,9	8,5	100,0	2002	2,4
vytvoření autoevaluačního systému	17,9	40,7	33,1	8,3	100,0	2100	2,3
zaměření na utváření klíčových kompetencí	11,8	39,2	41,8	7,3	100,0	2084	2,4
hodnocení klíčových kompetencí	25,3	35,8	32,8	6,1	100,0	2070	2,2
týmová spolupráce pedagogického sboru	5,0	21,2	40,0	33,9	100,0	2121	3,0
podpora změn ve vzdělávání ze strany rodičů	31,8	29,7	27,9	10,5	100,0	1844	2,2

ticky stejně obtížné. Vytvoření autoevaluačního systému připadá v současné době ředitelům obtížnější než před dvěma lety, naopak získání podpory pro změny ze strany rodičovské veřejnosti se zdá být nyní mírně jednodušší než dříve. Podle očekávání za dva roky značně poklesly podíly ředitelů, kteří obtížnost neuměli posoudit. U dosažení požadované výstupní obtížnosti i vytvoření autoevaluačního systému jde o pokles na polovinu, u získání podpory změn ze strany rodičů je pokles také razantní – z 22 % na 15 %.

V souvislosti se zavedením RVP a navazujících ŠVP došlo k částečnému upravení učebních dokumentů v 57,1 % škol. V necelé třetině škol (29,3 %) vytvořili učitelé zcela nové učební dokumenty. Pouze minimální úpravy si vyžádaly učební dokumenty v 11,8 % škol. V nepatrném podílu škol (1,8 %) nedoznaly učební dokumenty žádných změn.

Přístup škol k míře úprav učebních dokumentů byl různý podle počtu jejich žáků. Školy do 100 žáků uváděly častěji než ostatní (19 %), že učební dokumenty upravily minimálně, dokonce se u těchto škol objevil i vyšší podíl odpovědí „učební dokumenty zůstaly nezměněny“. S vyšším počtem žáků se zvyšovala i aktivita vlastního přístupu k učebním dokumentům. To je v souladu se zjiště-

nými u předchozích otázek – pro větší školy představovala reforma větší přínos.

Také přístupy krajů byly rozdílné (viz tabulka 2). Nejčastěji vytvořily zcela nové učební dokumenty v souvislosti se zavedením RVP a ŠVP školy v Karlovarském kraji (41,4 %), naopak nejméně často školy v Libereckém kraji (22,9 %). V tomto kraji bylo v největší míře zaznamenáno částečné upravení učebních dokumentů (67,7 %). Jen minimální úpravy učebních dokumentů nejčastěji proběhly ve školách v Jihočeském kraji (15,6 %). V kraji Vysočina se nacházel největší podíl škol, kde nedošlo ke změnám učebních dokumentů (4,9 %).

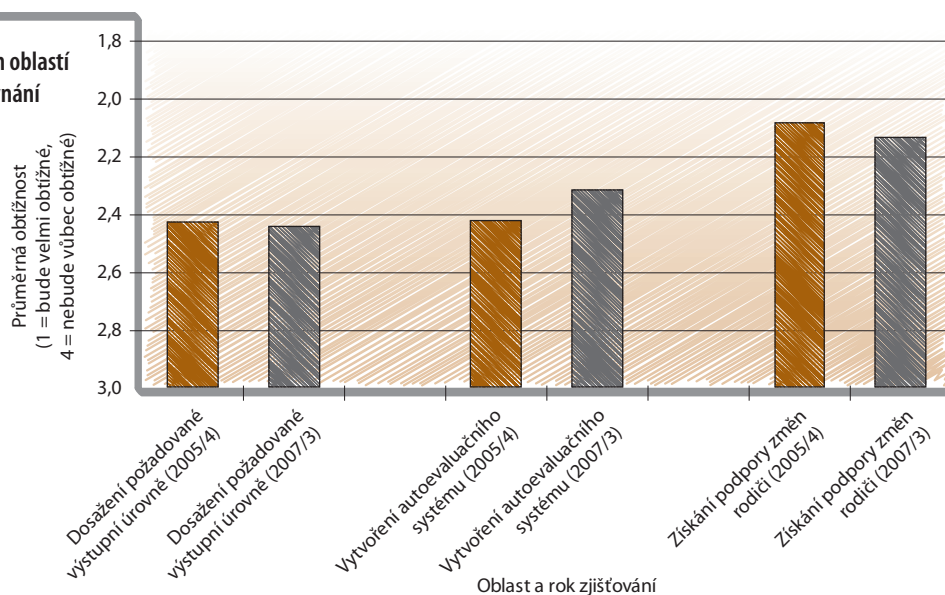
7.5 Postrádaná pomoc

V období tvorby ŠVP postrádaly školy v největší míře jiné formy pomoci (průměrné hodnocení 1,3), mezi ně patřily zejména větší časový prostor na vypracování ŠVP, včasější pomoc formou školení a seminářů, výraznější pomoc od MŠMT a pomoc málotřídním a speciálním školám.¹³ Dále **při vzniku ŠVP ředitelům výrazně chyběly finance na odměny učitelů** (1,4). U těchto dvou

¹³ Tuto možnost uvedlo pouze 150 ředitelů.

Obrázek 6

Očekávaná obtížnost jednotlivých oblastí po zavedení ŠVP – meziroční srovnání

Tabulka 2

Změna učebních dokumentů

Kraj	Změna učebních dokumentů (v souvislosti se zavedením ŠVP)				Celkem
	vytvoření nových	částečné upravení	minimální upravení	nezměnily se	
Praha	34,0	59,6	5,7	0,7	100,0
Středočeský	23,5	59,9	14,3	2,2	100,0
Jihočeský	24,2	60,2	15,6	–	100,0
Plzeňský	40,8	44,2	13,3	1,7	100,0
Karlovarský	41,4	53,4	3,4	1,7	100,0
Ústecký	27,0	57,2	13,8	1,9	100,0
Liberecký	22,9	67,7	8,3	1,0	100,0
Královéhradecký	24,1	60,0	14,5	1,4	100,0
Pardubický	39,5	47,6	12,1	0,8	100,0
Vysočina	26,8	55,6	12,7	4,9	100,0
Jihomoravský	26,3	61,2	10,7	1,8	100,0
Olomoucký	29,5	55,4	13,3	1,8	100,0
Zlínský	23,7	60,7	14,1	1,5	100,0
Moravskoslezský	35,6	53,5	8,7	2,2	100,0
Celkem	29,3	57,1	11,8	1,8	100,0

možností přibližně čtyři pětiny respondentů (80,8 %, resp. 77,7 %) uvedly, že je velmi postrádali. Na druhé straně **nejméně chyběly školám metodické materiály a kvalitní vzdělání v oblasti tvorby ŠVP** (2,5, resp. 2,4). Poměrně značně scházela pedagogům pomoc při důkladném vysvětlení cílů reformy a její potřebnosti rodičovské a široké veřejnosti a finanční pomoc na nákup vzdělávacích, konzultačních a servisních služeb (1,8, resp. 1,9). Pomoc v těchto oblastech velmi postrádalo zhruba okolo poloviny škol (51 %, resp. 44,7 %).

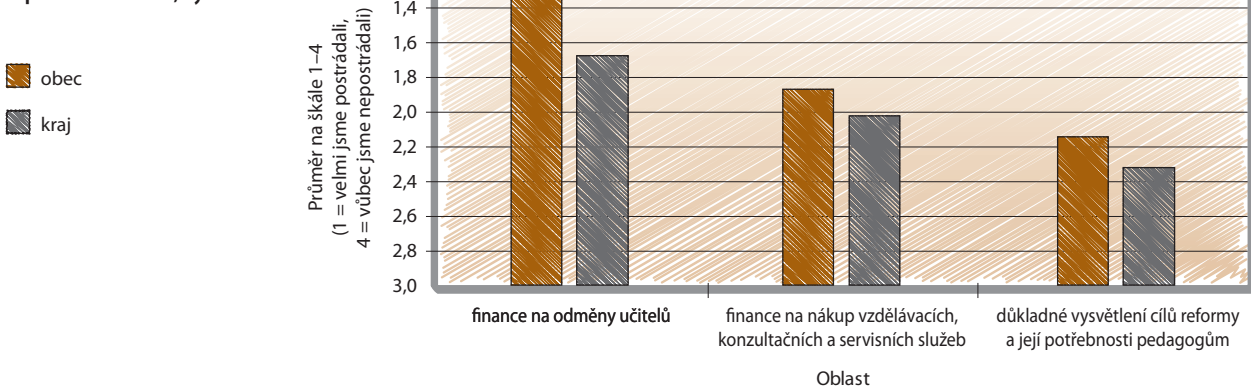
Při pohledu na členění podle zřizovatele je zřejmé (graf 6), že obecní školy v období tvorby ŠVP ve větší míře postrádaly pomoc na financování odměn učitelů a na nákup vzdělávacích, konzultačních a servisních služeb a rovněž na důkladné vysvětlení cílů reformy a její potřebnosti pedagogům. Nejvíce se obecní a krajské školy lišily v oblasti financování odměn učitelů (1,3, resp. 1,7). Rozdíly u ostatních oblastí již nebyly v členění podle zřizovatele statisticky významné.

Při realizaci ŠVP v následujícím období by ředitelé škol nejvíce uvítali pomoc při financování odměn učitelů (průměrné hodnocení 1,2). Výrazná většina z nich (85,1 %) se domnívá, že pomoc v této oblasti bude velmi potřeba. Dále by respondenti **ve větší míře potřebovali finanční prostředky na nákup vzdělávacích, konzultačních a servisních služeb** (1,5), z nichž přibližně tři pětiny (60,6 %) uvedly velmi potřebnou pomoc. Poměrně značně by v budoucnu potřebovaly školy pomoc v důkladném vysvětlení cílů reformy rodičům a veřejnosti, kvalitní vzdělání v oblasti tvorby ŠVP (v obou případech 1,8) a také podporu metodickými materiály (1,9). Na druhé straně bude podle dotázaných ředitelů **nejméně potřebné důkladné vysvětlení cílů reformy a její potřebnosti pedagogům** (2,4). Ne až tak potřebné budou jiné formy pomoci (2,1), mezi které patří vybavení školy, školní pomůcky, kvalitní školení a praktické ukázky výuky podle ŠVP.¹⁴

¹⁴ Tuto možnost uvedlo pouze 121 ředitelů.

Obrázek 7

Postrádaná pomoc v období tvorby ŠVP – podle zřizovatele, vybrané oblasti

7.6 Největší přednosti a slabiny současné kurikulární reformy

Z celkového počtu 2 185 účastníků šetření na otázku „V čem je podle Vás největší přednost současné kurikulární reformy?“ odpovědělo 2 024 ředitelů škol, tedy odpovědi se zdrželo 161 respondentů. Nejčastěji uváděnou předností současné kurikulární reformy bylo v jedné pětině odpovědí přizpůsobení ŠVP vlastnímu školnímu prostředí a žákům, větší možnost využití specifík školy a tím i lepší profilace. Zhruba 13 % dotázaných vidí velký přínos v příležitosti zamyslet se více nad výukovými cíli a metodami výuky a v celkové snaze zvýšit kvalitu vyučování pomocí metod nových. Necelých 11 % škol uvádí, že s reformou přišla samostatnost, volnost a svoboda škol co se vlastního rozhodování týče. Jako nespornou přednost této reformy též připouje dalších 10,2 % učitelů její přínos při tvorbě ŠVP, kdy došlo ke zlepšení komunikace mezi učitelským sborem. V mnoha případech je uvedeno, že týmová spolupráce díky tomuto programu vůbec vznikla. Necelá desetina odpovědí obsahovala pouhé „nevím“. Přibližně o procento méně oslovených ředitelů odpovídá, že reforma klade důraz na osobnost žáka a rozvoj jeho klíčových kompetencí. Zhruba stejný počet dotázaných uvádí, že reforma reaguje na potřeby společnosti, ve většině případů jí připisují i lepší přípravu pro uplatnění žáků v reálném životě, přechod od teoretických znalostí k praktickým dovednostem. Skoro 8 % škol přínos reformy nevidí, ba právě naopak vidí reformu jako nutné zlo či zatěžování učitelů zbytečností. Zbývající procenta dotázaných považují reformu za pozitivní, zvláště oceňují, že se nějaká změna vůbec koná.

Z celkového počtu 2185 dotázaných se v otázce: „V čem je podle Vás největší slabina současné kurikulární re-

formy?“ zdrželo odpovědi pouze 122 ze všech účastníků. Nejčastější odpověď, ke které se přiklonila čtvrtina dotázaných, se týkala finanční stránky reformy. Konkrétně ředitelé vyjádřili názor, že reforma je spojena s množstvím finančně neoceněné práce, přičemž otázka financí není vůbec řešena. Druhou nejčtenější odpovědí (22,2 %) bylo konstatování, že kurikulární reforma je nedostatečně připravená, chaotická a nepřehledná. Zhruba 17 % dotázaných vidělo slabinu v nedostatečné informovanosti veřejnosti. Srovnatelný podíl ředitelů nebyl spojen ani s informovaností pedagogů.

Učitelé měli nedostatek metodických materiálů, byli proškolení nedostatečně či pozdě (v době, kdy už měly být ŠVP připraveny). Tato skutečnost pak následně vedla k jejich malé motivaci a neztotožnění se s reformou. Rovněž příprava absolventů pedagogických fakult byla nedostatečná, respektive žádná. Absolventi přišli na školy vybaveni pouze starými výukovými metodami. Necelých 15 % respondentů spatřuje slabinu v nejednotnosti učebních osnov a s tím spojenou špatnou postupností na jiné základní školy (např. při přestěhování žáka) či na střední školy, které ŠVP ještě nemají. Zhruba 9 % dotázaných ředitelů se naopak domnívá, že negativem je skutečnost, že reforma je příliš formální, svazující a povinná a přináší s sebou velké množství administrativy. Stejný podíl zmiňuje velkou časovou náročnost přípravy, respektive nedostatek času na ni. Necelých 8 % dotázaných zatím nedokáže reformu posoudit. 3,6 % ředitelů odpovědělo, že k naplňování reformy chybí nové učebnice, popř. další materiální vybavení. Přes 2 % ředitelů není spokojeno s tím, že reforma nepočítá s různými typy škol. Jedná se například o malotřídky, školy při zdravotnických zařízeních, praktické školy, zařízení pro výkon ústavní výchovy a jiné.

Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Nejčastěji kladané otázky ke školské reformě

Mohou rodiče nějakým způsobem přispět k úspěšnému zavádění reformy do školní praxe?

První možnost nějak se na reformě podílet měli rodiče už při tvorbě školních vzdělávacích programů. Zde se mohli, resp. měli mít možnost seznámit se záměry školy i s výsledným programem, který je veřejným dokumentem. Nejpodstatnějším krokem, kterým mohou rodiče přispět k reformě, je však vstřícnost a konstruktivní dialog se školou. Zájem o to, co se ve škole děje, sledování činnosti školy (na internetu, při akcích, osobních setkáních), včasné projednávání všech příznaků, které by naznačovaly, že se žák necítí ve škole dobře atd. Cílem rodičů i školy by mělo být spokojené dítě, které se chce učit a chodí do školy rádo. K tomu nepřispěje jakékoli vzájemné napadání, obviňování, ale ani nezájem, netečnost či „domácí kritika školy“. Žák musí cítit, že škola i rodiče jsou ve shodě a že ho všemožně podporují v jeho úsilí. Rádi bychom upozornili i na fakt, že školní vzdělávací program může sloužit také jako vodítko při výběru školy.

Co je hlavním cílem školské reformy?

Školská reforma by měla zefektivnit a zpřístupnit vzdělávací proces.

Dnešní vzdělávání se musí přizpůsobit potřebám člověka 21. století – potřebě zvládat informační explozi, orientovat se ve světě techniky, účastnit se aktivně života ve svobodné společnosti, žít bez problémů v multikulturní společnosti, dorozumět se v prostoru EU, být připraven na řešení praktických situací různého druhu atd. Proto se hlavním cílem vzdělávání stává rozvoj těch životních dovedností, které jsou pro dnešní svět klíčové – např. umět se učit, komunikovat, umět řešit problémy, umět spolupracovat s ostatními, nést za své jednání a chování odpovědnost atd. Jde o vědomosti, dovednosti a osobnostní vlastnosti, které jsou široce využitelné, umožňují uplatnění v širokém spektru povolání, rychlou rekvalifikaci, adaptaci na změny atd. Nabytí těchto dovedností by se pak mělo projevit v produktivitě práce, v zaměstnanosti a v konkurenceschopnosti na evropském trhu práce. Zpřístupnění vzdělávání je pak třeba vnímat nejen z hlediska srovnatelných možností pro žáky s různými zdravotními a sociálními podmínkami, ale i z hlediska uplatnění postupů, jak žáky vtáhnout do aktivní účasti na vzdělávání. Základem musí být příznivé prostředí pro vzdělávání a motivace k učení jako celoživotní nezbytnosti.

V čem tkví rozdíl mezi školními vzdělávacími programy a klasickými osnovami?

Hlavní rozdíl mezi klasickými osnovami a školním vzdělávacím programem je v tom, že dosavadní učební osnovy byly totožné pro všechny školy v republice. Vycházely z určitého průměru podmínek, průměru úrovně žáků a z tradičního nastavení vyučovacích předmětů v učebním plánu. Jejich cílem pak bylo osvojení učiva a zhodnocení, do jaké míry ho žák zvládl a zda je schopen ho reprodukovat.

Rámcový vzdělávací program oproti tomu stanovuje jen základní požadavky ze strany státu. Tyto základní požadavky si pak každá škola konkretizuje ve svém školním vzdělávacím programu. Školy musí respektovat základní

požadavky vyplývající z rámcových programů, ale v zásadě mají možnost stavět svůj školní vzdělávací program přesně na podmínky své školy, zkušenosti učitelů, skladbu žáků, jejich zájmy, případně požadavky rodičů a pomocí volné časové dotace dotvářet zaměření výuky.

Podstata změny však netkví jen v možnosti změny dokumentu, ale především ve způsobu jeho realizace, tj. v přístupu k žákům, jejich motivaci, v příznivé atmosféře, ve vytváření prostoru pro aktivní zapojení do výuky, pro samostatné hledání, tvoření, zkoušení atd.

Reforma má přinést školám větší svobodu – mohou si tedy vyučovat úplně, co chtějí?

Určitě tomu tak není. Rámcové vzdělávací programy vymezují závazné cíle, obsah, výsledky, tvoří skutečně jakýsi rámec, na jehož pozadí jsou jednotlivé vzdělávací programy realizovány. Odlišnosti nalezneme především ve využití „volné“ časové dotace. Zde je plně na škole, jak ji využije – co posílí, co nabídne nového. Odlišné mohou a měly by být také přístupy ke konkrétním žákům v konkrétních podmínkách, postupy ve výuce atd. V praxi to znamená, že všichni žáci musí zvládnout pravopis, musí umět využít početní operace v praktických situacích, měli by umět ošetřit poranění, orientovat se na internetu, prezentovat výsledky svého snažení atd. Každá škola k tomu však může dojít jiným způsobem.

Jak jsou školy na reformu připraveny?

Obecně je připravenost škol na různé úrovni. Jsou školy, které se ještě dlouho před reformou systematicky zajímaly o nové způsoby práce, o nové přístupy k hodnocení, o nové informační technologie, o týmovou práci celého sboru atd. Ty mají dnes jistě náskok.

I když byl a bude pro každou školu vyškolen tzv. koordinátor tvorby školních vzdělávacích programů, úroveň programů je samozřejmě různá. Některé školy promýšlely obsah svých programů více a podařilo se jim zde zakotvit řadu moderních a inovativních prvků, jiné k tomu budou docházet postupně. Také možnost vzdělávání pedagogických pracovníků byla různá, přestože nabídka informací a vzdělávání je v současnosti velmi široká.

Zkušenosti ze zahraničí hovoří o tom, že ani v jiných zemích nebyl začátek ideální a první programy stoprocentní. Důležité je, aby školy přípravou svého programu nekončily, aby jeho vznik braly jako dílčí krok celého procesu. Reforma je dnes na začátku a postupně se bude „usazovat“ a vylepšovat, obzvláště budou-li přicházet další a další pozitivní impulsy.

Co přinese reforma rodičům a jejich dětem?

Budou-li školy chápat reformu jako celkovou změnu přístupu k výuce, pak by reforma měla zajistit, že (se) žáci (mimo jiné):

- budou cítit ve škole příjemně a bezpečněji než dosud, budou pro práci ve škole motivováni, budou zažívat uspokojení z učení a spolupráce s jinými žáky;
- budou mít příležitost ukázat, co právě oni umí, v čem se zlepšují, bez neustálého porovnávání mezi sebou; z toho by mělo vycházet i jejich hodnocení;

- získají vědomosti a dovednosti, které mají jasné vazby a souvislosti a které umějí prakticky využít;
- budou připraveni na život v mnohojazyčném a multikulturním prostoru, ve světě techniky, financí, podnikání;
- budou umět rozhodovat v rozmanitých životních situacích;
- umět pečovat o své zdraví a zdraví jiných;
- budou aktivní ve studiu, ale i v dalších životních situacích a vztazích atd. Rodičům by pak měla přinést větší jistotu dobrých vstupních podmínek jejich dětí do dalšího studia, při vstupu na trh práce i v praktickém životě.

Kdy se objeví první výstupy, tj. kdy bude poprvé možné provést hodnocení dosavadního průběhu reformy? Jakou roli bude v konkrétním procesu hrát MŠMT, ČŠI a VÚP?

Dílčí monitoring bude zahájen již v tomto školním roce, a pak bude průběžně pokračovat i v dalších letech. První ucelené výsledky lze očekávat po ukončení celé etapy vzdělávání na daném stupni školy, tj. po 4–5 letech. Ministerstvo školství připravuje různé projekty nejen na podporu výuky a vzdělávání, ale i na monitorování a analýzu celého procesu. Do zmíněného procesu budou zapojeny i ministerstvem přímo řízené organizace, zejména Výzkumný ústav pedagogický (VÚP) a Česká školní inspekce (ČŠI).

VÚP bude zejména monitorovat potřeby a problémy při zavádění školních vzdělávacích programů do praxe. Bude vypracovávat návrhy potřebných kroků pro pokrytí zmíněných potřeb a odstranění zjištěných problémů. Současně bude VÚP také hodnotit vědomosti a dovednosti žáků s možností jejich porovnání po několika letech.

ČŠI bude naproti tomu průběžně monitorovat kvalitu školních vzdělávacích programů, jejich soulad s rámcovými vzdělávacími programy a hodnotit postupy škol při zavádění programů do praxe a při vlastním hodnocení práce škol.

Jak bude reforma v následujících letech pokračovat a kdy do ní budou zapojeny všechny školy? Proč se v tomto roce reforma týká pouze prvních a šestých ročníků?

Reforma se do praxe uvádí postupně – od předškolního vzdělávání přes základní ke střednímu, včetně speciálního, je tak zajištěna návaznost vzdělávání. Do reformního procesu se budou postupně zapojovat ještě základní školy speciální, jednotlivé typy středních odborných škol, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, konzervatoře atd. Zapojení jednotlivých typů škol je vázáno na vznik příslušného rámcového vzdělávacího programu a následné dvouleté období pro přípravu školních vzdělávacích programů. Předpoklad zahájení výuky podle ŠVP na všech školách se dá odhadovat v horizontu následujících 5–6 let. V případě základních škol má náběh výuky podle školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání postupně od 1. a 6. ročníků dva základní důvody. Zaprvé je rozumné dokončit se žáky výuku v tom vzdělávacím programu, který byl nastaven na počátku jejich vzdělávací cesty (např. na počátku prvního či druhého stupně ZŠ). Neznamená to však, že školy nemohou při práci s tě-

mito žáky uplatňovat postupy, které chtějí použít v rámci školního vzdělávacího programu. K tomu slouží i pokyn MŠMT, který dává možnost upravovat stávající učební plány a víc je přiblížit podmínkám výuky podle ŠVP. Druhým důvodem je skutečnost, že učební plány obou stupňů ještě nejsou plně finančně dotovány (na obou stupních zbývá poskytnout dotace pro jednu vyučovací hodinu).

Co znamená reforma pro mateřské školy?

Do mateřských škol by měla reforma přinést větší výběr aktivit, lepší přístup k dětem a jejich individuálním nárokům, průběžnou diagnostiku pokroků dítěte. Pro učitelky by pak měla přinést větší volnost při vytváření svých programů školy a třídy. Opět se setkáváme s možností přizpůsobit se plně školním podmínkám a potřebám dětí, práci s dětmi více individualizovat, diferencovat. I zde je ovšem třeba odstraňovat překážky, např. stále přetrvávající stále velký počet žáků ve třídách a nedostatečnou možnost práce dvou učitelek ve třídě nebo omezenou možnost práce za pomoci asistentky atd. V tuto chvíli je možné říci, že reforma v předškolním vzdělávání je nejdál, bylo zde proškoleny největší procento učitelek, je vydáno několik zásadních metodických materiálů. Již dnes se diskutuje nad podobou školních a třídních vzdělávacích programů a jejich případným vylepšováním.

Co znamená pojem klíčová kompetence? Lze uvést nějaký příklad z praxe?

Žák by si měl v průběhu vzdělávání osvojit tzv. klíčové kompetence. Co tento termín, kterým se zabývají odborníci z celé Evropy, vlastně znamená?

Klíčovou kompetenci můžeme zjednodušeně chápat jako důležitou a společností prospěšnou schopnost jedince jednat v různých situacích. Tato schopnost je založená na znalostech zkušenostech, hodnotách a dispozicích, které si žák během své aktivní účasti na vzdělávání utvořil – rozvinul.

Vzhledem k tomu, že se jedná o termín poměrně složitý, uvedme si příklad:

Žák by měl být schopen problém identifikovat. To je obecná schopnost, která má zajistit nejen posouzení konkrétních situací, ale i nalezení a pojmenování problému. Ve škole se k tomu bude docházet pomocí mnoha dílčích konkrétních úkolů týkajících se všech předmětů a mnoha situací (od jazykových problémů přes ekologii až k řešení dopravní situace). Výsledkem bude žák, který je schopen dívat se na životní a pracovní situace kriticky a umí zvolit problém, který je pro danou situaci podstatný, který je potřeba řešit. Součástí je i schopnost naplánovat si (rozvrhnout) postup řešení problému a hledání alternativních způsobů řešení.

Je vzdělávání budoucích učitelů na pedagogických fakultách nějak přizpůsobeno požadavkům reformy? Pokud ne, je toto alespoň v plánu s tím, aby byli později schopni vytvořit ŠVP, učit několik propojených předmětů najednou?

Vysoké školy by měly naplňovat společenskou zakázku, která zní: „produkovat“ učitele, kteří budou připraveni pro realizaci reformy a sami budou disponovat doved-

nostmi (klíčovými kompetencemi), k nimž mají se žáky směřovat.

Dlouho po zahájení reformních kroků nebyl směrem k vysokým školám vyslán jasný signál, že reforma začala, bude pokračovat, bude se prvořadě týkat vysokých škol v konkrétních věcech, bude požadována v konkrétním čase atd.

Reakce vysokých škol je tedy zatím na různé úrovni. Některé fakulty nebo jejich části se intenzivně mění ve své

struktuře, v obsahu vzdělávání, v přípravě budoucích učitelů. Postup brzdí i určité procesní postupy (akreditace nových předmětů a obsahů, hodnocení fakult za vědecké výsledky atd.), ale někde i ne zcela dobrá obeznámenost s požadavky jednotlivých stupňů a typů škol a jednotlivých oborů na změny ve vzdělávání. Lze očekávat, že i na vysokých školách se bude situace stále rychleji vylepšovat ve prospěch reformy, i když i zde se jedná o proces dlouhodobý.

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1:	Počet vydaných dokumentů Europass	27
Obrázek 2:	Míra vnímané změny se zavedením ŠVP – meziroční srovnání podle velikosti školy	40
Obrázek 3:	Byla samotná tvorba ŠVP pro školu přínosem? – čistý vliv velikosti školy, kraje a zřizovatele	41
Obrázek 4:	Přínos tvorby ŠVP	41
Obrázek 5:	Jaká část učitelů se reálně podílela na tvorbě ŠVP – meziroční srovnání	42
Obrázek 6:	Očekávaná obtížnost jednotlivých oblastí po zavedení ŠVP – meziroční srovnání	43
Obrázek 7:	Postrádaná pomoc v období tvorby ŠVP – podle zřizovatele, vybrané oblasti	44
Tabulka 1:	Očekávání v souvislosti s výukou podle vlastního ŠVP	43
Tabulka 2:	Změna učebních dokumentů	44

Na startu školské reformy

Díl II. Vzdělávání v roce 2007 v tématech

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2007

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

Vydal: ÚIV – divize Nakladatelství TAURIS, Senovážné nám. 26, Praha 1

Rok vydání: 2008

Náklad: 750 ks

Jazyková redakce: ÚIV – Divize informací a služeb

Grafická úprava, sazba a tisk: ÚIV – divize Nakladatelství TAURIS